

Universidade de Zagreb
Faculdade de Filosofia e Letras
Departamento de Línguas Românicas
Cátedra de Língua Portuguesa

Traduzir Ricardo Adolfo: um excerto do romance
Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas

Tese de mestrado

Estudante: Nikolina Obradović
Orientadora: dr.sc. Nina Lanović

Zagreb, prosinac 2014.

Índice analítico

1. Introdução	1
2. Tradução.....	2
3. Análise estilística	34
3.1. Sobre a História de Estilística	34
3.2. Objetivo da análise estilística da obra <i>Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas</i>	35
3.3. Sobre o autor.....	35
3.4. Sobre o romance <i>Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas</i>	36
3.5. Análise estilística ao nível lexical.....	36
3.6. Análise estilística ao nível sintático	44
4. Conclusão	46
5. Bibliografia.....	47

1. Introdução

O objetivo do trabalho é a tradução de um excerto do romance *Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas* de Ricardo Adolfo e a análise estilística da obra com o objetivo de descrever e definir o estilo do autor na base da análise dos recursos linguísticos utilizados na obra. Outro objetivo é mostrar como esses recursos funcionam na tradução para a língua croata.

O trabalho é dividido em duas partes principais: a primeira parte é a tradução e a segunda parte é a análise estilística na qual vamos primeiramente dar algumas informações sobre a Estilística em geral, sobre o autor e o romance *Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas* e depois vamos fazer análise aos dois níveis – nível lexical e nível sintático.

2. Tradução

1. Imala je sreće u životu

idem ti ja, rekao sam Carli

idem, idem, odgovorila mi je dok je vrludala, privučena ponudom za bagatelu, po uličici koja je izlazila iz glavne ulice. Obilazili smo izloge već više od tri sata i sve je bilo i više nego detaljno ispitano. Ne kažem da je bilo puno toga za vidjeti. Glavne ulice imale su svaki put sve mršaviju ponudu, a posljednja je moda bila zatvaranje trgovina, umjesto njihovog otvaranja. Luksuzni izlozi koji su uspijevali rastopiti novčanike čak i onih najustrajnijih zamijenjeni su ograđenim izlozima, praznim pročeljima pribijenim čavlima koji su skrivali da ne postoji ništa za prodati.

S druge strane uličice dvije daščare, jedva legalne, prodavale su kojekakvo smeće. Prva, spontanija, zastupala je raznolikost, proizvode koji bi noću, za vrijeme odmora, kliznuli iz kamiona te je nudila sušenu ribu, vjedra, košare, baterije, plastične kosti za psa, leće, sve jako nam potrebne stvari. Druga, suvislija, držala se kufera i putnih torbi s kotačićima i bez njih, ali bez obzira na to ni ona nije imala bogzna kakvu ponudu i izgledala je kao da su se u njoj ujedinili posmrtni ostaci raznih trgovina kufera čekajući svoj posljednji izdisaj. Ostao sam otraga s dječakom koji je udarao nogom kamen. Otkad je prestao nositi pelene, počeo je trenirati dodavanje lijevom nogom. Nije da sam nešto jako htio da kad odraste bude multimilijunaš, kolekcionar automobila, kuća, brodova i manekenki, ali ne bi mi smetalo niti da mu to bude omogućeno. Niti da ima malo bolje dvije noge.

Tvrdeći da će uništiti cipelice, majka je naredila da se trening prekine te nas je pozvala da joj se pridružimo. Htjela je znati što mislim o crvenom gigantskom kuferu koji joj je sused iz barake pokušavao prodati. Nisam ništa mislio. Jedino putovanje u planeru bilo je ono od metroa do kuće, a čak i da je postojalo još neko za koje nisam znao, imali smo već jedan kufer u kući. Slomljen je, rekla bi ona. A ovaj je bio toliko velik da je izgledao kao mini ormar za odjeću. Još je imao i unutrašnje i vanjske džepove, dodatne trake, kotačiće koji su išli u svim smjerovima, sve to za malo novca, što je sused ustrajno zapisivao u blok. Meni se činio preskup, ali, kako bi ona rekla, ja ne znam ništa o cijeni dobrog kufera za putovanje. (Komentar koji je činio nevažecim njezino pitanje, ali, na kraju krajeva, navikao sam.) Pokušao sam je natjerati da se okani donošenja odluke, da razmislimo malo bolje kasnije. Sada, tu, ovako, na brzinu, u stisci s vremenom, rekao sam joj da se mora pokrenuti. Još sam

htio otići u kafić kako bih razgovarao s jednim od suseda vezano uz posao koji bi mogao uletjeti. Upitala je koji posao. Odgovorio sam joj da ne znam još dobro i upravo zato bih trebao krenuti. Ne pogledavši me, odgovorila mi je da jedino što ja želim jest gledanje utakmice te je nastavila procjenjivati patuljasti ormar. Zašutio sam, bila je istina. Kad sam već išao tamo, iskoristio bih situaciju i pogledao utakmicu. Tu nije bilo ničeg lošeg i, uostalom, nije da svaki dan ekipa s kopna dolazi na otok s pretpostavkom da će rasturiti.

A nije joj padalo na pamet da je za stolom, uz čašicu, uvijek bilo lakše pokrenuti razgovor, vidjeti je li se još nešto dogodilo. Stvar je blizine. Povjerenja koje se postizalo. Sused koji bi bio dobro društvo za gledanje utakmice, lakše bi pristao isporučiti nešto, očistiti skladišta, srušiti zidove. Bilo što plaćeno na vrijeme. Novac za vrijeme, čisto. Bez razgovora između.

Sused iz barake zasigurno je namirisao moju žurbu ili moju nezainteresiranost. Došao je do Carle i pokazao joj kako se kufer može presaviti popola i umetnuti poviše drugi. Neki od ovih manjih, za stjuardese i za poslovnog čovjeka. Nismo trebali nijedan, a već smo išli s dva. A, kako je bio pravi prijatelj, još je i ponudio lokot sa šifrom. Još malo i izaći ćemo odavde s daščarom na leđima, rekao sam tiho kako me ne bi čula i kako ne bi nešto rekla. U biti, nisam niti najmanje znao da toliko toga mora nositi, a još manje kamo.

Prema videnome, kufere također treba isprobavati. Kao da se radi o novim cipelama, Carla je počela hodati gore dolje s kuferom u ruci. Silazila je s pločnika, penjala se, okretala, isprobavala vijugati. Dječak se pokušao ugurati unutra, ali ga ona nije pustila, rekla mu je da ne stane, što je bila laž, bilo je mjesta za dvojicu njegove veličine. A ona je, praveći se važna, nastavila. Igrom slučaja čak je i bila naočita. Izgledala je mlađe, okretnije. No usprkos tomu, nije joj vrijedilo gledati me kada ništa od ovoga nije bilo dovoljno sniženo da bih se složio, da bih joj rekao da s kuferom odiše elegancijom nekoga tko dobro živi vani.

Kad bih ja išao nekamo, stavio bih stvari u džepove. Pokoju stvar više nosio bih u ruksaku. Ali ona je inzistirala da je već gotovo, da cijenu treba iskoristiti jer ubrzo će kriza oživjeti odnoseći sa sobom ovu jedinstvenu priliku. A kad budemo na kopnu, isticat će se. Složio sam se. A još i više ako stavimo unutra svinju. Nije joj se svidjela šala te se približila prema naprijed dok sam pokušavao objasniti da zbog te iste krize ne možemo trošiti na takve gluposti. Ali nije ju bilo briga. Već dugo štedi za neku dobru stvar i kufer na kotačiće je savršena investicija. I ne samo da je problem sa štednjom smatrala riješenim, već me i poučavala da joj ne kontriram kada razgovaramo o njezinom novcu. Još uvijek sam je pokušavao uvjeriti da jedan tako dobar kufer, markiran i i sa svime, privlači puno pozornosti i ako bismo se slučajno vratili na kopno avionom, najvjerojatnije bi je opljačkali. Odgovorila

mi je da samo prizivam nesreću te je počela vaditi novčanice presavijene na četiri dijela iz pretinca za kovanice.

Odustao sam, zamolio je da se požuri, ali ni ovaj put nije bilo brze reakcije te sam nastavio čekati držeći dječaka. Kad je već htjela uzeti kufer, neka ga je uzela, ali se barem mogla ostaviti razgovora. Bio je to samo jedan kufer, nije bilo potrebe i dalje se smiješiti susedu, on joj ionako nije kanio napraviti nikakvu uslugu i nije razumio nijednu riječ koju je rekla. Sigurno je da je na izlazu iz tvornice ovaj novac bio dovoljan za najmanje njih deset. Bez žurbe mogao sam joj čak i reći o kojoj je tvornici riječ.

Kako bih vidio hoće li se stvar više zakomplicirati i hoću li moći uteći u kafić bez puno priče, dao sam joj dječaka i ponudio nositi kufer. Ona je to shvatila kao ponudu za primirjem i prihvatila je. Kako bi gospođi puhnuo, davala mi je kredit koji sam mogao iskoristiti po svojoj želji.

S kuferom, vani na ulici, odmah sam se osjećao otmjenije, s puno putovanja iza sebe, viši, naočitiji – kao da sam došao s jako zanimljivog mjesta i idem na neko još bolje. Nisam joj to rekao, nije bilo nužno dati joj zadovoljštinu nakon pet minuta. Nastavio sam uzdignute glave i po prvi put žalio što nema više ljudi na ulici. Kufer je bio stvarno lijepo napravljen. Okretanje kotača savršeno, čvrsta ručka, možda je čak mogao poslužiti i kao zvrk. Ne znajući, obavila je odličnu kupnju. Imala je ona nešto takvo u sebi, imala je sreće u životu. Napoljetku, trebao sam je potaknuti da kupi i drugi kufer, onaj manji. Mogao sam ići s njim u supermarket, u park, bio je prikladan za dječakovu užinu, novine, limenke graha i tetrapake mlijeka. Osjećao bih se poduzetnije kad bih se vraćao s kruhom doma.

šta misliš?, upitala me Carla

o čem?

a o čem bi moglo bit?

govoriš o torbi?

ne, o tvojoj malenkosti

mogla je bit još manja

e to je mogla

ne treš govorit loše o meni

govorim o kuferu, s kotačićima ne mislim da košta puno

ne košta, al da je malo lakši, bio bi bolji

bolji za šta?

za trčanje, na primjer

zaš bi htio trčat s njim?

kad budeš kasnila na avion, vidjet ćeš
ovaj kufer je kao šupa

Ovakav razgovor nije pomagao. Govoriti i gurati kufer u isto vrijeme bilo je previše. Iskoristio sam kredit, rekao joj da se požuri i okanio se priče. Sjetio sam se da bih čak i bez aktovke mogao ići u kafić s ovim. Ostavio bih Carlu i dječaka na pola puta, ona ionako ne bi mogla nositi ovoliko stvari i kad bih se požurio, stigao bih na drugi dio. Čim bi me pitali za prtljagu, rekao bih da sam bio vani par dana i da sam upravo stigao s aerodroma. Mogao sam ići na kopno ili neko drugo mjesto gdje se također ide avionom. Odmah je ostavljao drugačiji dojam.

Zahvaljujući mojem kreditu, nismo se više vraćali malobrojnim izlozima koji su još uvijek bili otvoreni. Krenuli smo na stanicu metroa koja je bila tri postaje odavde. Mogli smo se ukrcati na drugi koji bi nas ostavio na našoj stanici, ali to je bilo opasno. Linije su se granale po bojama, a veze unutar stanica bile su pune zamki za one manje upućene poput nas. Pješaćenje je bilo i Carlin izgovor da prošeće još malo i isplanira rutu za sljedeći put s ciljem da izbjegne ulice pune zatvorenih trgovina.

Prije nego što smo ušli, prebacio sam kufer preko rampe (bio sam u pravu, tristo, četiristo grama manje činilo je stvari znatno ugodnijim) i dao pokaz dječaku. Ako je postojalo išta što ga je uveseljavalo, onda je to bilo otvaranje rampe magičnim trikom. Kao da je imao svemoguću karticu. Samo nije mogao nikako shvatiti zašto ta ista kartica ne može otvoriti vrata od kuće. Inzistirao je, pokušavao sa svim vratima u hodniku dok ne bi pronašao ostatke nekog bicikla i televizora te bi bacio karticu na pod odmah zaboravljajući na misiju koju je započeo prije pet minuta. Trebao bi poraditi na koncentraciji, zalaganju da završi posao do kraja. Ova rastresenost bila je previše infantilna.

Da se utvrdi ono u što sam bio siguran, spustiti se pokretnim stepenicama s kuferom značilo je tražiti batine. Premale stepenice, kotači koji su se okretali zbog nedostatka kočnice, nije postojao način da čovjek to uspije bez dobre pripreme. Odustao sam. Zgrabio sam ga u naručje i i stao ukočen sa zaklonjenim pogledom čekajući da me Carla obavijesti o kraju kako bih mogao napraviti slijepi korak u nepoznato.

Na klupi u metrou približio sam se Carli kako se ne bih stiskao sa susedom do sebe. Metro je duboko udahnuo, zatvorio vrata, krenuo i odmah se zatim zaustavio. Ljuljanje prema naprijed proširilo se tramvajem zbog čega je suseda s moje strane prolila kavu za van po vratu. Bez suzdržavanja, djevojka je glasno izrazila svoju bol. Kurvini sinovi, ne znaju ovo

sranje ni pokrenuti, mislim da je rekla, pritom zaboravljajući da joj bljutavi kofein polako klizi u dekolte gdje se zaustavio i ostavio mrlju.

Pogledao sam uokolo. Ništa. Nije bila nikakva nesreća. Samoubilački napad također ne bi trebao biti jer sam vidio da se na dolasku običavaju poredati u liniju. Nitko drugi nije izgledao začuđen odsustvom kretanja. Mislim da sam začuđen bio samo ja, nenaviknut na ludila metroa. Gotovo uvijek sam išao pješice i kad sam trebao ići negdje dalje, išao sam autom: sporije, udobnije i jeftinije. Zapravo sam dalje išao samo jednom, ali sam poznavao jednu ili dvije osobe koje su često išle i mnoge ostale koji, kad bi išli, bili bi jednoglasni u davanju prednosti prijevoznom sredstvu koji se kreće iznad razine vode.

Carla nije bila zainteresirana. Samo je htjela stići doma. Zatvorila je ponovno oči našminkane u crno i naslonila dječakovu glavu na prsa. Njegova toplina pomagala joj je zaspati. Dječak je protrljao nos na majčinim prsima i nastavio sliniti na sive tajice koje je obukla ispod crvene minice. Iako nije imala više mjesta između bedara i iako je dobila trbuh, još uvijek je imala dobre noge. Bila je krupna. A kad je nosila pojačani grudnjak, prsa su joj se lijepo uzdizala, bila su osovljena kao da ne vjeruju u snagu gravitacije, a još manje u snagu godina.

Zanesen, gledajući dječaka koji se i dalje trljao po prsima moje žene, nisam primijetio da se zvučnik poviše moje glave oglasio. Govorio je različite stvari ne baš prijateljskim glasom te je sve još jednom ponovio. Suseda s mrljom digla se ljutita te je polako izašla gledajući kavu s mlijekom. Po njezinom izrazu lica nisu bile dobre vijesti. Podigao sam desnu ruku na čelu i osjetio da sam došao do razdoblja kad bih trebao zamoliti Carlu da mi odreže preostale čuperke te sam počeo masirati lijevu stranu zatiljka, iziritiranu crvenom košuljom s natpisima na stranom jeziku koja se skupila u sušilici radnje na kraju ulice.

Ubrzo smo ostali skoro sami u svojem neobaziranju sve dok se glas nije vratio i podigao one koji su s nama čekali novi polazak kako bi nadomjestili onaj koji je ispao lažan. Ne shvaćajući što je pokušavao prenijeti, uzeo sam kufer te smo izašli na platformu gdje su otočani raspravljali koristeći misteriozne termine. Izgledali su mirni, naviknuti na ovakvu vrstu razgovora. Carla je išla iza mene povlačeći minicu prema dolje kako bi sakrila stražnjicu i gaće koje su uporno izlazile na vidjelo. Toliko puta sam joj rekao da smanji s prženim krumpirićima. Pa i da radi dvanaest sati dnevno ne bi nikad uspjela rastopiti toliku debljinu. I sva masnoća koju unosimo poslije mora negdje izbiti.

možda ti je taj šos ipak malo premal, rekao sam joj
oš reć da sam debela?

govorio sam o šosu
šos je isti
ako je, ok, ali mora da je neki problem s metroom
ne mijenjaj temu
ne mijenjam, oni su rekli da izađemo
a to su rekli?

ne znam, ali trebao bi sad doć drugi, rekao sam joj, ne shvaćajući kako bi drugi mogao doći ako ovaj koji tu stoji ne može ubaciti u prvu. U svakom slučaju ovaj metro bi trebao nastaviti s vožnjom i zbog toga sam pokušao uvjeriti Carlu da se vratimo unutra.

Bila je to opcija protiv većine, vizionarska, koja nas je dovela do toga da budemo u centru pozornosti. Ona se pokušala usprotiviti logici moje odluke dok sam ja izgledao kao da vidim da metro ponovno kreće i dahće i da se oni najbrži i bez djece u krilu probijaju kroz masu dok mi ostajemo dolje. Nije mi izgledalo dobro. Došli smo do tu sjedeći. To je bilo stečeno pravo. Došli smo s prtljagom i djetetom u rukama. Postojala su tri prava. Samo što sam ja već poznavao ovakve ljude. Prepuni obrazovanja, kad zazvoni za ulazak, ponašaju se kao kokoši od susjede s kopna koje bježe od ruke koja ih želi pretvoriti u kabilu.¹

Ponovno smo ušli. S druge strane prozora otočani su nas netremice gledali. Bili smo sami u ovoj odluci. Carla je primijetila pretjeranu pozornost i počela natezati pramen uvojaka. Najviše od svega sam je volio vidjeti s ravnom kosom, samo što, prema viđenome, nova moda je bila ravno pri vrhu i uvojci koji padaju. Modno je mišljenje uvijek bilo jače.

Objasnio sam joj da problema nema i, za razliku od nje, bio sam u to još više uvjeren. Ona se nije slagala – bila je to njezina specijalnost. Ustala je. Sjela je. Okrenula se. Inzistirala je protiv moje uvjerenosti. Nije imala sreće. Inzistirala je opet, s autoritetom majke. Imala je još manje sreće. Taj isti autoritet činio je mene ocem, a uzevši u obzir tradiciju obitelji odakle dolazimo, o riječi glave obitelji nije se baš uvijek raspravljalo. Rekla mi je da otvorim oči, da provjerim jesam li još uvijek na zemlji, sličli li mi ona na babu te je izašla sa sinom u naručju.

Nisam se niti osvrnuo. Ostao sam čvrsto držeći kufer. Bila je to zafrkancija. Čista prijetnja. Dao sam joj tri sekunde da se vrati umiljata. K tome, moje razmišljanje bilo je ispravno. Samo je takvo i moglo biti. Metro je uzdahnuo. Došlo je na moje. Vrata su se zatvorila. Obuhvatila me slobodna i spontana volja. S druge strane Carla je pokušavala spasiti me uz pomoć jednog od onih bradatih koji su hodali po ulici u pidžami. Vrata nisu popuštala. Carla je udarala po staklu i u isto vrijeme po meni pogrđnim komentarima o mojoj

---

¹ Kabidela (port. cabidela) – piletina kuhana u vlastitoj krvi

inteligenciji. Zapazio sam iza nje osobu s rukom na ustima kojom je obuzdavala smijeh. Koza. Što je smiješno u tome da vidiš oca obitelji koji će biti odvezen na kraj linije? Ništa nije smiješno i čim izađem odavde neću zaboraviti da joj u lice kažem – kozo.

jel me to zoveš glupačom? derala mi se
nije glupača, nego koza
još i nastavljaš?
nije glupača, nego koza i ne ti, nego ona
glupane, još se ne gasiš

Nije vrijedilo truditi se. Ostavio sam je u njezinom neshvaćanju. Metro se počeo kretati i na licima s platforme vidio sam u koliko sam lošem položaju. Na kraju linije bit ću podrobno ispitan, kažnjen, uhvaćen, pretučen. Sve to, a da ne znam zašto. A da ne uspijem objasniti. Kad bih i uspio pobjeći, ne bih znao put do doma, a ako bih čudom i uspio pogoditi vrata te noći, čuo bih ja nju – a i susjedi također. Još jednom me sposobnost predosjećanja izdala. Nije se mogla pouzdati u mene, uvijek sam izvodio gluposti. Ubrzo su Carla i lica s otvorenim ustima ostali iza mene. Metro je započeo ljuljanje. Usmjerio sam se prema alarmu. Objesio sam sedamdeset i dva kila na crveni željezni kolut i potegnuo metalni konop dok se nije začulo zvono u slučaju opasnosti.

Dok sam lomio kolut, kako ne bih pao zbog koćenja, primijetio sam da zvonjava nije bila ista kao ona u vlaku koji je vozio nekoliko kilometara od kuće i kojeg smo mi, dječaci, običavali zaustavljati na pola puta, poslije mosta, kako ne bismo morali hodati sa željezničke postaje predgrađa do kuće. Nije bilo baš omiljeno rješenje, ali kako je kondukter izgubio pola noge u ratu, zabava nikad nije prolazila bez uvreda i obećanja o raznim ozljedama, koji bi odjednom nestajali između zvukova mješalice za beton i buke teške mašinerije koja je dijelila planinu na jednodijelne i dvodijelne blokove. Raj mogućnosti koji smo istraživali na kraju tjedna skakavši po pješćanim uzvisinama, u dvobojima s čavlima i ostacima od izgubljenih glačala, trčanjem po cementnim gredama i dolascima hitne zbog slomljenih kostiju.

Bez promjene zvuka glas iz zvučnika pojavio se ispred mene s debelim tijelom bez vrata. Zlovoljan, izgovorio mi je puno toga, sve jako brzo – ništa nisam pohvatao. Uporno je ponavljao dva, tri specifična zvuka. Nijedan mi nije zvučao simpatično ili prijateljski. Nenadano, otvorio je vrata i nastavio s istim zvukovima dok se vraćao prema vagonu strojovođe. Uporno sam se ispričavao, ponovio više puta da se neće ponoviti i pokušao se približiti Carli. Nisam primio pljusku koju sam očekivao i ponudio sam ispriku koju

kondukter nije shvatio. Ona se pomaknula u stranu i stisnula sina u naručje kako me ne bi udarila. Na kraju ipak nisam nazvao kozu kozom da se suprotstavim instinktu koji me zamalo odveo do kraja linije. Odlučio sam da odsad pa nadalje moram raditi suprotno od onog što mislim da je ispravno. Radit ću stvari loše kako bi rezultiralo dobrim.

Čuo se drugi glas s krova rupičaste postaje. Rekao je dovoljno da istog trenutka izazove nered na platformi te je nestao u jednoj od mnogih rupa koje su, izgleda, ostale tu poslije rata. Nismo razumjeli ni slova. Život se i dalje odvijao u inozemstvu i bez prijevoda.

Pokušao sam ponovno uspostaviti dijalog s Carlom. Nije popuštala. Sjeo sam na klupu pokraj aparata sa sokovima i čokoladicama i ostao u tom položaju. Molio sam je oprost. Zapravo, više puta. Nisam kleknuo, ali sam se sagnuo. Ona, koza, prezrivo me pogledala i udaljila se na drugu stranu. Vidjelo se da su joj noge postale teške od čitavog popodneva u kojem je otkrila sve što nismo imali. Stavio sam kufer pokraj klupe. Nisam znao kuda je svijet krenuo i nisam vidio način da to otkrijem. Možda smo mi jedini kojima je dobro. Ponovio sam istu sumnju da bih vidio hoće li se pretvoriti u istinu, hoće li metro doći ili će se Carla ustati i reći – pusti, idemo.

2. Bilo je previše

Znao sam da nismo trebali izlaziti iz kuće. Nikad nismo imali ništa protiv gledanja televizije, ali nakon šest mjeseci na otoku, obilazak ulica, čak i pustih, postao je nedjeljni ritual koji je Carla preferirala, a ja, kako nisam htio razmišljati, išao sam s njom. Nju sam slijedio, a u sebi posrtao. Zbog toliko vremena provedenog doma, odvikao sam se od hodanja. Znao sam hodati, očito, samo što to nisam radio jednako prirodno. Korak se promijenio, više nije bio širok i siguran, više nije bio korak nekoga tko sve poznaje i tko uvijek zna put. Pružao sam kratke korake, sa strahom i s ukočenim nogama. Nespretno sam izbacivao stopala, promašivao sam nogostup. Izgledalo je kao da svi ljudi namjerno dolaze meni u susret i kad bih uspio nekoga zaobići, poslije raznih pokušaja skretanja, sudario bih se s nekim drugim tko bi me dobro izvrijeđao. Rješavao sam se uvreda simpatičnim tonom kako bih izbjegao da me uoče.

Ali bilo je previše. Nije bilo potrebno da me pretvore u lutku da bih to shvatio. Bez kutka za šankom, u kafiću na kraju ulice, bez mjesta za stolom kod kuće, bez mjesta za parkirati auto na koji sam mogao paziti s terase, bez uobičajenog sjedala u vlaku u pet i šesnaest, s pravom na pokaz do kuće, bez kartice od banke na središnjem trgu, bez iskaznice za videoteku ili benzinsku, ja nisam bio odavde, nisam postojao. I nije postojao način da se naviknem živjeti mrtav.

Da stvar bude još bolja, na otoku se vozilo na suprotan način. Prema onome što mi je rekao jedan susjed, zbog navike koju su naslijedili od djedova koji bi često zarađivali batine, ubode noževima i napade na cesti te su stoga vozili kočije lijevom stranom, kako bi imali slobodan put za šibanje onih što im prepriječe put sa zlim namjerama.

Kao uvijek Carlin instinkt bio je bolji od mojega i namjerno mi nije pomagala: tjerala me da naučim hodati sam. Glumila je da ništa ne primjećuje i driblala je svijet držeći sina za ruku, a da nije skidala pogled s izloga. Nosila je ritam ulica u udarima peta kao da je tamo naučila njihati bokovima. Jedan guz pa drugi, hodala je miješajući, uvijek sa stilom. Vrijeme koje je provodila ispred svakog izloga bilo je dovoljno tek da nadoknadim zaostajanje: čim bi me naslutila, opet bi se udaljila. Provodili smo sate u takvom praćenju. Ponekad bih se uputio nepoznatom ulicom kako bih imao više vremena za razmišljanje, s manjim pločnicima ili s manje znatiželjnika koji bi preplavljivali ulicu, i tamo bih stajao stisnut iza kontejnera. Kada bi padala kiša, a to je bilo gotovo uvijek, sve je bilo puno teže. Drške kišobrana slagale su se

uz lokve, uz pločnike kojima bi klizile besplatne novine i plastične vrećice, i uz, u pravilu, loše raspoloženje. Čak su i sudari boljeli više s težinom kiše.

Kraj mučenja dolazio je sa zvukom zatvaranja prvih vrata. Ograde su se spuštale s vrha prema dnu u slobodnom padu, udarale od pod, a željezne kosti zveckale su bez lomljenja. Zatvoreni na ulici, jedino nam je preostajalo krenuti prema metrou koji bi se na pola puta pretvorio u vlak i, kao i obično, nakon četrdeset i pet minuta, došli bismo na stanicu koja je bila udaljena tek petnaest minuta od kuće, poslije indijske crkve, preko ulice s vatrogascima do kontejnera, zatim lijevo preko parkinga, prolazeći pokraj kladionice i opet ravno, poslije trgovine u kojoj su se deblokirali mobiteli i prodavale kartice kojima smo mogli telefonirati na kopno s popustom. (Nismo telefonirali puno. Čak i s popustom bilo je skupo i uvijek je završavalo plakanjem.)

Pod utjecajem blizine aparata s čokoladicama Carla je zaboravila na dijete, nije se oduprla te je kupila dvije, jednu za mene i jednu za sebe i dječaka. Bez vode i bez kovanica za sok bilo mi je mučno. Pokajao sam se što sam pojeo cijelu odjednom i još jednom shvatio da je kriva bila moja volja. Nisam uspio odoljeti onome za čime sam žudio. Obećao sam si da ću biti oprezniji. Ako budem proturječio sam sebi u svakom trenutku, prije ili poslije naviknut ću se i dosegnuti cilj. Neće biti lako.

Kada nas je gospođa s fluorescentnim prslukom i metlom u ruci pokušala pomesti s platforme, sabrao sam se. Instinkt mi je govorio da moramo čekati sljedeći metro. Njezini pokreti i činjenica da smo tamo sami budila mi je sumnju da je možda čekanje bilo beskorisno. Ili da smo bili u nekoj normalnoj situaciji, ispravno bi bilo otići. S druge strane, ako nam ona govori da idemo, ispravno bi bilo poslušati njezin savjet. Što je značilo da je najbolja opcija ostati i čekati. Povratkom na prvu reakciju počeo sam shvaćati da će ovaj novi oblik suočavanja sa svakom temom biti kompleksan i spor. Gospođa s metlom sigurno je predosjećala isto. Otvorila je vratašca na zidu, prekrivena azulejosima, i nazvala nekoga tko se pojavio niotkud kako bi nas otjerao do izlaza za koji nismo znali ni gdje se nalazi. Carla, vođena tvrdoglavošću, slijedila je istjerivača nazad, sve do vrata, s jasnim, prirodnim i jednostavnim pitanjima. Sva opravdana, ni na jedno nije dobila odgovor.

Približio sam se ulici, sporo, da se udaljim od kamera koje su me tiho slijedile. Znao sam da iza crnih očiju kruže mehaničke mrežnice kako bi pratile moj korak. Došao sam još dalje. Pokraj zida ležerno sam im okrenuo leđa i zgrabio dječaka kako mi se ne bi otkortljao niz travnatu udolinu. On je već bio na izmaku šala, a ja snage. Međutim, da je jedan od stanova oko nas bio naš, sutradan bih ga naučio kako se kotrlja, kako se postavljaju lakti prema unutra, kako se čovjek uspijeva pretvoriti u najbržu bačvu na svijetu.

Pokraj naše kuće nije bilo travnate strmine. Postojao je madrac koji sam ja skidao s kreveta i pretvarao ga u tobogan. Zbog toga je bio izvan sebe, za razliku od majke. Ali nitko nije imao vlastiti tobogan u sobi. Isto onako kako se malo tko mogao pohvaliti da ima kuhinju, dnevni boravak, popločanu terasu i krevet, sve u istom prostoru. Bio je to magični prostor, taj u kojem smo živjeli. Svaki kut s vlastitim životom: patuljasti hladnjak koji se otvarao s kreveta, krevet s izlazom na ulicu, komoda koja se pretvarala u kuhinjski stol, postolje za televiziju koje je ujedno bilo i stolica, uže za robu, za svjetlo i za dječakove crteže, noćni ormarić na kojem smo pripremali večeru, kuhinjski tepih koji je služio i za sobu i za dnevni boravak, ogledalo koje je bilo slika svaki put kad bi ga netko pogledao, polica za namirnice s člancima o higijeni, čašama, tanjurima i priborom za jelo. Ništa nije nedostajalo. S toliko ljudi koji spavaju na ulici, bio je pravi udar sreće urediti sobu, opremljenu za tu cijenu, u ugodnom susjedstvu, mirnom, bez prosjačenja pred vratima. Otočne ulice bile su puno nemirnije od onih na kopnu, a stotine kamera na svakom uglu, čini se, nisu uspijevale riješiti probleme koje je kriza uporno povećavala. Ne samo da nisu pomagale, već su činile život nemogućim za one koji su htjeli ići ulicom, a da ne budu negdje snimljeni. Za one sramežljivije, kao što sam ja, nije bilo drugog rješenja osim izlaziti uvijek sa šiltericom ili kapuljačom.

Rekao sam Carli da bismo trebali poći u ured za izgubljeni i nađeno i predati se kao izgubljeni. Ona je mislila da će se teško tko pojaviti i tražiti nas te je odlučila vratiti se do vrata kako bi inzistirala na objašnjenju, ali po izrazu lica koji je nosila natrag vidjelo se da to nije bila dobra ideja. Kad je riječ o pomoći, otočani su itekako podbacili. Nisu shvaćali ništa što im je čovjek govorio i kad su odgovarali, činili su to uvijek na sebi osobit način. Namjerno ili ne, uvijek su nas ostavljali s bocom u ruci u kojoj se mogla nalaziti kako voda tako i rakija. Više puta dolazio sam kupiti maslac koji je ispaio sir ili sol koja je vrijedila samo za perilicu posuđa koju nismo posjedovali.

Carla se zaustavila pokraj sina, protrljala mu koljeno i pogledala ga poraženo. Trebala je počupati obrve. Nisam joj to rekao. Nasmijao sam joj se svojim škiljavim pogledom koji je nekad bio romantičan, a sada mi se činio patetičan. Niti za pogledati prema naprijed nisam bio sposoban.

Poviše nas bijelo nebo, prljavo od crnila, davalo je znak da se opet sprema kiša. Bilo je šest i nešto. Ali isto tako je moglo biti tri popodne ili devet ujutro. Nebo na otoku nije bilo u skladu sa satima. A kada nije bilo bijelo prljavo od crnila, bilo je crno prljavo ni od čega. Crno bez zvijezda koje bi mogle pokazati da neće pasti i da je još tamo.

Vratili smo se ubrzanim korakom prema ulazu u stanicu. Voda koja je tekla iz rupa na nebu bila je izlika koju smo trebali da ne bismo morali donijeti odluku niti se približiti temi. Čovjek sa šaltera pravio se da je došao vidjeti kišu, dva puta se prošetao, počeo govoriti razne stvari i pokazao prema satu na zidu. Nisam shvatio. Carla također. Opcija da se slijedimo zajedno ispod sitnog kišobrana koji sam skrivao u džepu nije bila idealna. A još gore, slijediti je značilo izabrati jednu od tri istovjetne ulice koje su mogle voditi prema Indiji isto kao prema Americi.

Iz principa Carla je uvijek išla ravno dok sam ja volio skrenuti s vremena na vrijeme. Bilo je prirodnije. Ako nisam bio u krivu što se sjevera tiče, jug bi trebao biti desno i to je put prema našoj kući. Ona je inzistirala ići ravno. Znao sam da je u krivu, samo nisam imao nikakvu ideju kako je razuvjeriti. Sjetio sam se svojeg novog načina odlučivanja i shvatio da, ako je ići prema desno bio moj prvi instinkt, tada je to bila neprihvatljiva opcija. Ubrzo, tri ulice su prelazile u dvije, dvije u jednu i prema tome naša sudbina nije bila na sjeveru, ako se moj sjever slagao sa stvarnim sjeverom. Ako sam bio u krivu, sjever je bio na jugu i umjesto ulice nadesno trebali smo ići nalijevo. Ako je ići nalijevo bio moj zaključak, tada je desno bio ispravan put. Ali nikako ravno kako je Carla inzistirala.

S vrlo malo ispravnih odluka da bi mi vjerovala, na kraju sam se složio s njom. Išli smo prema naprijed. Odmah sam shvatio da, ako je ovo bio put za pratiti, tada je naša kuća bila iza nas. Bili smo na krivom izlazu i otuda je proizlazila sva naša zbunjenost. Carla nije očekivala te preokrete koji su dolazili niotkud. Tražila je u mojem spuštenom pogledu istinu i nastavili smo prema hodniku stanice dok nas je otočanin neprestano gledao želeći samo da izađemo otuda van. Čak je izgledalo da je ovo njegova kuća.

Na drugim vratima mogao se nalaziti naš kućerak ili jedan od mnogih susjeda s kojima smo razgovarali bez problema, gestama i mimikama, na putu do kuće. Da je bio tamo netko od njih, bilo bi dovoljno dati znak i slijediti mu korake. Pola tuceta osmijeha i nekoliko zahvala i stigli bismo. Ništa nam ne bi govorilo da susjed ide prema kući, mogao bi biti i na putu do posla negdje na drugoj strani otoka. U tom slučaju, zasigurno bi nam to rekao, a i da ga ne razumijemo, shvatili bismo. Od tolikog razmišljanja o susjedu, kad smo došli na drugu stranu stanice, nismo pronašli niti psa.

Ono o čemu sam sanjao – odbijao sam. Od malena ništa od onog što sam želio nije se ostvarilo i pomalo sam prestao željeti. Nikad nisam sanjao da ću biti nogometaš, imati ured, biti bogat, sa stanom pa makar i dvojnim, s garažom za terenac i za jedan manji za ženine obilaske. I kao ironija, pretvorio sam se u pomanjkanje snova. Nisam se uspijevao čak niti zamisliti u radnoj kuti kako tučem uredske tepihe u jutarnjim satima kao Carla. Ono što bih

dobio u nedostatku razočarenja, gubio sam zbog tjeskobe. Na kraju krajeva, bila je to loša ideja. Ostajao sam bez dobrih dana prije nego bez razočarenja, onih u kojima je osoba sretna, bez obzira na prevaru i u kojima provodi sate od patnje do patnje sve dok ne dočeka vrijeme za krevet.

S druge strane ulice neki Indijanac pospremao je posljednje novine za ponuditi. Mora da je bio poplavljen iznutra od toliko sati na kiši. Nije imao kako pobjeći od monsuna. Mogao je to biti naš susjed, ali kabanica u koju je moglo stati troje poput njega nije dopuštala da vidimo. Pomislio sam da sam već počeo buncati o susjedima koji bi nas odveli do kuće. Za svaki slučaj pogledao sam ga netremice i mahnuo.

misliš da moš čitat novine kasnije?
ne želim novine, već susjeda
zaš?
da dobijemo mukte prijevoz
čini mi se da je on pješice
bolje, ako ne želi povest besplatno, pratit ćemo ga
al koji susjed misliš da je to?
jean od onih koji žive u sobi odmah do stuba
oni su Kinezi
nisu, Indijanci su
oni su u drugim sobama
ma di bilo, ako je otamo, možemo ić s njim
čak i da jesu oni, ne poznaju te
pa poznaju
odakle?
iz kupaone

Indijanac se nije obazirao. Već je vjerojatno podijelio svoju kvotu i ako smo htjeli saznati što se događalo u svijetu dan prije, morali smo prijeći ulicu. On je sigurno krenuo ravno do kuhala za vodu i neće se više pomaknuti do četiri i pol ujutro. Možda se neće ni istuširati. Odjeća će ići ravno u vjedro koje su držali u kupaonici, osušit će se ručnikom opranim tjedan prije, a šalica vruće vode s okusom bilja s kopna pripremit će ga da zaboravi još jedan dan na otoku, daleko od žene i djece. Moji su barem bili sa mnom. Mogao sam ih zagrliti uvijek kad sam htio. Uvijek kad bi se pojavila sumnja, tu je bio i odgovor na svako

žrtvovanje. A k tome sam i štedio na proviziji koja je bila potrebna za slanje novca. Ako bih ikad imao hrabrosti to napraviti. Ideju o odlasku na šalter kako bi predali omotnicu punu novčanica i rekli im da je pošalju na kopno bilo je teško razumjeti. Zašto su to radili? Mogli su jednostavno zadržati novac. Ako bi se netko žalio, dovoljno je bilo reći da nikad nisu ništa dobili. A poslije dokazati da nije riječ o ilegalnom poslu, da smo tu s dobrom namjerom? Ali ako bi često odbijali dati, riskirali bi da im ne zapale trgovinu. Često ili ne, bilo je dovoljno jednom pružiti mi ruku da budem uhvaćen u ralje. I ako jednom budem imao nešto svojeg sa strane, obećao sam sebi da ću to odnijeti na kopno osobno, u pojasu s unutrašnjim zatvaračem, kako slučajno ne bih otkrio papke.

Nisam znao trebam li šutjeti ili predložiti alternativu pa sam upitao Carlu želi li se vratiti natrag. Čekao sam odgovor. Nastavio sam čekati i shvatio sam da možemo ostati tu ostatak dana, ali odgovor neću dobiti. Mora da se izgubio, baš kao i mi. Iako ja nisam mislio da sam izgubljen. Možda nisam znao gdje sam točno, ali to nije značilo da sam izgubljen. Jug je bio prema dolje. Bio je dovoljan tek jedan poznati kut, jedan znak, jedna ruka koja bi pokazala gdje spava sunce i otud bismo za čas bili kod kuće. Možda čak i prije Indijanca koji je nestao u ulici prema lijevo i prije nedavno pridošlih prijatelja s tačkama na kojima se zastava od novina pokušavala savinuti od kiše. Izgledali su kao brod s istraživačima koji je došao iz daleka s novostima u zamjenu za začine.

Čak je moglo biti da oni nisu naši susjedi, ali ipak nam ništa nije govorilo da ne idu u istom smjeru. Toliko ih je živjelo u našem kvartu da je to bilo savršeno moguće. Bio je to znak. Samo je to moglo biti. Nitko više nije šetao tuda. Pratiti Indijance bila je sigurna stvar jer su sve druge prijašnje ideje bile pogrešne. I prije nego su naši vodiči zauvijek nestali, zgrabio sam kufer jednom rukom, Carlu drugom i prešao put bez straha, barem jednom, kao muško.

S druge strane ulice htjela je znati razlog ove žurbe i zašto sam joj toliko stisnuo prste. Objasnio sam joj da je Indijanac bio glasnik sudbine i odmah sam na njezinom licu primijetio koliko je jadan bio moj odgovor. Plan je bio daleko od genijalnog i Indijanac nije imao nikakve veze s našim susjedom. Indijanaca sigurno nije nedostajalo na otoku. Inače, vrlo su simpatični. Uvijek s otvorenom trgovinom i spremni za prodati bilo što kad im se ukaže prilika bez obzira koliko neznatna bila. Da nisam bijelac, volio bih biti Indijanac. Imati trgovinu ili poštanski ured. Jest i kosano meso u umaku s onim mirisima koji su nam preplavljivali hodnik svaku noć.

Izgubljen moleći bogove koje sam dotad ignorirao, pustio sam Carlu da se vrati natrag. Polako, vratio sam se prema stanici držeći dječaka za ruku. Na trenutak mi se učinilo da sam

čuo zvonjavu mobitela. Potrčao sam brže. Nije bilo ničega. Bio je kod mene, a ekran nije pokazivao ono što sam htio pročitati. Otključao sam ga i ponovno zaključao samo kako bih bio siguran da nije crknuo. Zeleno svjetlo je odgovorilo. Odlično. Ponovio sam pokret da potvrdim da je sve u redu.

Carla se htjela vratiti na drugu stranu stanice. Ja sam se usprotivio: mora postojati razlog zašto smo ovdje i, ako je tako, možemo nastaviti prema dnu i vidjeti što ima tamo. Počela je škiljiti očima i nastavila je. Moj autoritet vođa bio je u ozbiljnoj opasnosti. Kao posljedica svega prepustio sam se svojoj nesposobnosti i slijedio iza nje posrćući, vraćajući se kratkom koraku, strahu.

S druge strane stanice ulica se nije pretvorila u ono što smo htjeli, a metro i dalje nije prihvaćao putnike. Carla je posustala, a ja sam to iskoristio kako bih ponovno stekao nešto vjerodostojnosti.

za sve je kriv kufer, rekao sam joj tiho
naravno
da ga nisi kupovala ne bi se zadržala u priči
kojoj priči? samo sam pregovarala
kao da te on kužio
svi ljudi kuže popust
bez obzira, kufer nas je usporio
i pokvario metro, također?
možda ga nije pokvario kao pokvario, ali bi uhvatili onaj raniji
još ćeš ti meni zahvalit, bila je sreća nać ovakav kufer po ovoj cijeni
dosad je bila samo nesreća
a da nije bilo kufera također smo mogli ostat gledat neku drugu stvar
zato sam ja htio doć ranije
šta, već si znao?
imao sam predosjećaj
a koji je sad tvoj predosjećaj?
igrom slučaja neam ga, ali prije nekoliko trenutaka sam ga imao i ti bi me trebala
polušat

Nije više odgovorala. Nisam uspio skinuti ljagu s imena, ali skoro. Odlučili smo u tišini spustiti se bliže prema jugu u potrazi za uputama ili za nekim tko izgleda da zna više od nas i da nas barem ofrlje razumije. Nismo mnogo tražili i nadao sam se da bi moglo doći do

susreta. Da smo Indijanci, ne bi bilo teško, a sad ovako, neprimjetni, bilo je sve kompliciranije. Bili smo skoro otočani, samo da nije bilo te bujne kose, izrazito tamne, zbog koje smo bili bliže Turcima, Grcima, Marokancima, svima onima koji su mogli biti rođaci, ali nisu, bez obzira što su imali iste brkove i što su bili na istom lošem glasu.

Odlučio sam da ne može sve biti tako loše. Događa se svaki dan tisućama osoba, to je samo duži i zagonetniji put do kuće. Glumio sam da sam pun snage, uhvatio sam dječaka za ruke i okrenuo ga naopako kako bi glatko sletio na moja ramena. Magično prebacivanje naglavačke, s majčinim blagoslovom, bilo je ključ za njegovu sreću. A i za zaraziti nju također, koja bi pokupila sve od sina. Alergije, ospice, uši, oguljena koljena, sve što se događalo sinu i njoj se događalo. Sigurno je to bila stvar povezanosti pupčanom vrpcom. Vrlo uska i vrlo lijepa veza kojoj sam ja dobro pristajao. Tko bi nas vidio, mislio bi da smo sretna obitelj na putu do savršenog doma. Na trenutke sam vjerovao u takvu obitelj. Zaustavio sam se odmah kako ne bih donio nesreću. Da bismo bili prikaz sreće, nisam smio misliti o tome. Sve o čemu sam razmišljao nikad se nije ostvarilo. Zato, kad sam zamišljao da ću se spotaknuti na pločniku i slomiti prednje zube i to se nije dogodilo, nije to bilo samo olakšanje koliko utjeha. Poput nekakvog tajnog oružja protiv nevolja. Problem je bio što čak i kad sam pokušavao, nisam uspijevaio zamisliti sve moguće nevolje u sekundi. Bira sam uvijek najočitiije i one se, zbog svoje očitosti, nisu manifestirale. Kako se šetnja ne bi produžila i pretvorila u noć na ulici, počeo sam zamišljati da ćemo tu prenoćiti, izgubljeni, gladni i na hladnoći, bježeći od ludih pasa. Misliti o najgoremu potiskivalo je najgore i pomagalo da dođe neka dobra stvar, pa čak i polako, mirno, bez žurbe, lukavo, s rukom u džepu, s izbačenim trbuhom dok razgovara na mobitel.

Zaustavili smo se na prvoj autobusnoj postaji. Skinuo sam dječaka s ramena i podigao ga na leđa. Nisam uspio podignuti vrat koji me pekao stisnut između lopatica. Pogledao sam mapu u potrazi za nama. Ništa. Možda je bilo do mene. Upitao sam Carlu. Također ništa. Mapa nije bila mala. Bilo je na njoj mjesta za stotine četvrti, ulica, zgrada, kuća, hodnika, stubišta, dizala, vrata, soba, kreveta, plahti, madraca, jastuka, snova. Osim za nas. Nismo bili na mapi. Carla je sjela, a dječak je pokušao popeti se na nju. Nije mu dopustila. Čak se i podignuti nos spustio. Tužan, dječak je počeo cmizdriti zbog gladi i nedostatka pažnje.

S druge strane ulice tržnica je polako nestajala.

a da odemo u kentaki? upitao sam Carlu
bili smo tamo prije nekoliko dana
to je bilo prekjučer

ak hoćeš, možemo otić u mekić
ti ne voliš hamburgere
al jeftinije je
i štaš jest?
jest ću pomfrit
a mali?
isto

Predložio sam da napravimo krug oko tržnice i potražimo nešto manje poznato, ali njoj draže. Rekla je *da* kako bi izbjegla *ne* i plakanje. Rekao sam joj da će sve biti dobro. Bila je to samo užina. Neće biti skupo i jedan put ništa ne znači. Istina je da je novac bio njezin, ali sin je bio od nas dvoje, a želja za hranom od troje. Da ne bi još pomislila da je škrta, nisam inzistirao na Kentucky-u. Prženo bi sjelo loše na želudac.

Na tržnici su vraćali filmove u dukserice, odjeća je bila presavijena u hrpama, a kuferi identični onima na glavnoj ulici, s manjom cijenom, bili su povezani u snopove. Nije me bilo briga ni za što tamo. Izgledalo je kao neka velika firma s puno vlasnika. Čak i bez dozvole, sve što je izgledalo da bi moglo biti potrebno, bilo je iz Kine. Što se također nije mene ticalo, na moju veliku žalost. Milijuni, bilijuni njih i ja sveden na običnog bijelca koji ne može niti čučnuti, bez stričeka iz daščare, bez jednakih čežnji.

U nedostatku barova sa sendvičima, kroketima i dnevnim juhama ušli smo u arapski restoran bez vrata. Tri aluminijske stolice okruživale su jedini stol za kojim je neka djevojčica pisala domaću zadaću uz pomoć videoklipova na televiziji. Skriven iza aparata za kavu sused s očinskim izgledom lica trudio se uz pomoć stepera u borbi protiv srčanog napada, što mu je sigurno preporučio doktor. Prošle su godine uloženog truda u nakupljanje toliko potrebnih kilograma da bi sad bili uništeni bez dostojanstva u znoju, na beskrajnim stepenicama koje nisu nikuda vodile. To je ono što dobiješ kad ideš u posjet doktoru. Sigurno su svugdje bili isti. Nijedna osoba nije mogla ući zdrava i izaći bez odbrojavanja dana i kontrole za petnaest dana.

Čim nas je vidio, sused je usporio korak, očistio znoj kuhinjskom krpom i s najsrdačnijim osmijehom upitao nas što nam može ponuditi. Kako nismo htjeli govoriti, pokazali smo na fotografiju na zidu. (Molio sam se da sendve budu svježije.) Zapisao je i očistio znoj na prsima ispod košulje istom krpom, ne shvaćajući da bi Carla mogla zamalo dobiti napadaj. Zamijeniti maramicu za krpom za posuđe bilo je igranje s njezinim živicima, a pretvoriti krpom za posuđe u ručnik za lice značilo je prijeći vrlo tanku granicu.

viš ti ovo?
pusti, oprat će ruke, rekao sam joj dok sam je pokušavao odgurnuti do stola
i di će ih poslije osušit?
sigurno ima drugu za ruke
ima sigurno, onu za noge
ne moraš govoriti loše o čovjeku, pusti, meso je prženo, pocrkat će sve
reci mu onda da ne stavi salatu
salata je dobra, ima vitamina i željeza
bit će tebi dobro ako te proljev ne ubije
misliš da je ok tak govorit?

Mislila je. Popela se na stolicu i tako s visine pokazivala prema listovima salate s gestama neodobravanja. Bolesni sused je odobravao te je trpao u taperver salatu kako bi joj ju pokazao. Ona je i dalje govorila ne, a sused je i dalje dodavao još. Molio sam je da odustane prije nego što završi sa sendvičem samo od salate. Odustala je nezadovoljna. Pobijedila je želja za jelom i nemogućnost komunikacije.

Naslonio sam se na aparat s gaziranim pićem koji je bio pun mlijeka i vrećica za led. Sa svojim anti-coglate osmijehom sused mi je pokazao da sam poslužen. Zahvalio sam. Pokušao sam ne gledati prema malenim aluminijskim zdjelicama koje su se nalazile ispod šanka kako ne bi privukao Carlinu pozornost. Većinom su to bile mješavine majoneze i komadića misteriozne hrane u raznim bojama i svaka je odavala dojam da je stara ne danima, već godinama. Usred posla djevojčicu je pozvao otac. S nezadovoljstvom je složila knjige, očistila stol i otišla u potragu za priborom za jelo, zamotanim u fini ubrus, sve to bez micanja pogleda s djevojke na televiziji koja je pjevala nešto što nisam razumio. Nešto što po njezinom zamišljenom izrazu i po scenama nerealnog seksa koje su se emitirale ni njoj nije bilo lako razumljivo.

Kao rezultat lažne fotografije, dobio sam tvrdo meso u mlitavom kruhu. Još jednom je ovaj jarac izdao svoj instinkt. Trebao sam tražiti filet s prženim krumpirićima, iako to nisam htio. Stavio sam ljuti umak i luk. Carla me podsjetila na opasnost kojoj se izlažem. Nisam obraćao pažnju. Isprao sam s colom. Oko stola ja, Carla, dječak i crveni kufer bili smo ponovno sretna obitelj. A za desert smo htjeli put prema kući.

Zamolio sam novi ubrus od suseda i najbolje što sam znao, napisao sam ime stanice na kojoj je naša nedjeljnja šetnja trebala završiti. Zatim sam ponovno napisao s Carlinim

ispravicima koja se nije uzdala u ovu strategiju. Tražio sam da kaže bolju. Ni broj od prijateljica s posla nije ponijela. To je, po njoj, bila moja krivnja. Da sam je natjerao da izađe u žurbi, bez kufera kako nas ne bi opljačkali. Paranoja ili ne, da ga nije nosila, nikad joj ga ne bi mogli opljačkati i to niti ona niti nitko nije mogao zanijekati.

Dao sam ostatak cole dječaku koji je odmah podrignuo. Možda još nije imao želudac za toliko toga. U svakom slučaju morao se početi navikavati. Na šanku sam zaokružio ime stanice i okrenuo ga prema susedu koji se u međuvremenu vratio na spravu. Na ovoj udaljenosti i bez naočala nije mogao čitati. Vjerojatno niti vidjeti. Približio se. Podigao je papir prema nosu i vratio ga. Nije odao ono što sam ga tražio. Inzistirao sam. Slegnuo je ramenima kao da govori da se sve što posjeduje nalazi u vidokrugu i da nema više ništa u skladištu. Pokazao sam na ime, prešao prstima gore-dolje, glumio da vozim automobil, Carla me pozvala da siđem s pozornice, nastavio sam i produžio s vožnjom sve dok sused nije došao do misterioznog zaključka. Ruka prema desno i sedam prstiju. Nisam shvatio. Opet ruka prema desno i opet sedam prstiju. Ništa. Gurnuo me prema vratima i izgurao mi glavu prema van. U smjeru kažiprsta vidio sam autobusnu stanicu i tablu s raznim riječima, nemogućim za dešifrirati. Sedam, sedam prstiju. To je bio broj. Pokazao sam mu ponovno sedam prstiju i pokazao na papir. S osmijehom, raznim gestama i udarcima po leđima naš autobus je bio potvrđen. Zahvalio sam se, duboko sam se zahvalio. Carla je platila. Užurbano smo otišli.

3. Šiptarska trenirka

Sretan jer nas vidi, vozač autobusa stisnuo je šaku i pokazao palac gore. Sigurno je to bio još jedan susjed. Da ne promašimo izlaz, ostali smo odmah u prvom dijelu. Malo pomalo počeo sam prepoznavati ulice. Bilo nam je dobro. Carla me poljubila. Nagrada je to za spašavanje obitelji uz pomoć ubrusa. Da nismo toliko umorni, ovo bi bila noć za proslavu. Ona bi se tiho popela na gornji krevet, ja bih joj gurnuo spavaćicu prema gore, gaće na stranu i sebe unutra. Polako, bili bismo u ovom položaju dok ja ne bih htio biti poviše nje. Ona bi rekla da neće, da će probuditi dječaka. Ja bih inzistirao. Ona bi popustila. I ostali bismo tako u isprekidanim probadanjima, sve dok jedno od nas ne bi tiho ispustilo završni uzdah ili dok drugi ne bi zaspao. Ali s obzirom da ćemo doći mrtvi, zabava će biti odgođena za drugi dan. Već smo bili toliko dužni što se orgazama tiče da, kada dođe razdoblje da se odužimo, nećemo mjesecima silaziti jedno s drugog.

Toliko putovanja za doći do doma. Postao sam specijalist. Uspio sam od najlakših stvari napraviti problem nemoguć za riješiti, komplicirao sam još više, i tek nakon što bi se sve stisnulo, krenuo bih prema naprijed. Toliko toga mi se dogodilo da se to moglo početi smatrati načinom života. Sigurno sam bio kažnjen za nešto za što nisam znao. Zaboravljeni grijesi ili nešto slično.

moraš si prestati komplicirat, rekao sam sam sebi
imaš neki prijedlog?, odgovorio sam si
obavljaj stvari pravilnije, jednostavnije, kako treba
ne kompliciram namjerno
to je onda još gore
zaš gore?
zato što ne znaš da kompliciraš kad to radiš
a zaš bi bilo bolje da znam?
zato što bi znao da tak radiš i bio bi miran
ak uvijek to radim, to znači da u neku ruku čak i znam
to već pomaže
uza sve to, šta da uradim? da prestanem sa svime?

ne, kad pomisliš napraviti neku stvar, ne napraviš je, već zatim razmisliš na lakši način
lakše nije uvijek jednostavnije
nije, ali isto tako nema smisla opet sve komplicirati

Završio sam razgovor sa sobom da si ne okaljaj ideje. Nasmiješio sam se. Planirao sam sljedeći dan. Oprat ću i osušiti robu, napuniti mobitel, kupit ću lampu za noćni ormarić, prebacit ću robu iz crne vreće u novi kufer. Ispunjen dan. Ako bude sunčano, ići ću s dječakom na ljuljačke i na povratku ćemo svratiti u susedov kafić. Moglo bi se dogoditi da nisu raspodijelili posao. Možda ću ipak ponijeti kufer i ispričati se za izostanak nazočnosti zbog iznenadnog putovanja u inozemstvo. Iskoristio bih i saznao rezultate igre.

Volio sam se osjećati mirno, znati da je sve na dobrom putu. Lekcija je bila i više nego naučena. Nikad više nećemo izaći iz kuće bez adrese, zapisane na dva različita papira, bez karte s najmanje tri rute za povratak i bez broja susjeda s kopna koji govore strani jezik. Nije to velika stvar i može uvijek biti spremna u omotnici blizu cipela. Da ne zaboravimo, još ćemo zalijepiti podsjetnik na vrata.

Bez ijedne riječi upozorenja sused za volanom odlučio je izaći trčeći s kaputom i ruksakom u ruci. Kao da je ovo njegova stanica i kao da će doći drugi naprijed, s obzirom da su ključevi za pokretanje motora i dalje tu.

Mrzio sam se. Bilo je očito da će se to dogoditi.

Preskočio sam preko Carlinih koljena i pokazao joj da je sve u redu. Nije vjerovala. Otišao sam vidjeti je li se drugi vozač, niži, sakrio ispod sjedala, jesam li halucinirao ili su nas zafrkavali s onih lukavih programa koji su od nas radili glupane i još očekivali da shvatimo šalu koja je pokazivala naše poniženje milijunima idiota. Kad bi mi se pojavila nasmijana djevojka i pokazala prema skrivenoj kameri, pokazao bih ja njoj. Kunem se da bih joj pokazao. Čovjek želi ići doma, a oni se naslađuju.

Onaj odbjegli kurvin sin već je bio u autobusu ispred. Jarac. Na kraju nije bila zafrkancija, bilo je ne želite znati što. Došao je kraj radnog vremena i bježe. Nije tu bilo prekovremenih sati ni za koga. Gospodinu vozaču nije bilo potrebno još malo love na kraju mjeseca. Jedni s toliko puno, a drugi s crkavicom. Da imam papire, već bih se odavno bacio u te vode. U čemu je problem? Oni su čak imali pomoć preko satelita za smjerove. Mogao sam ga jedino pokvariti. Ili su se ipak tako ljudi s otoka opraštali – bježali su u autobus ispred, prestajali su biti vozači kako bi bili voženi, provlačili su pokaz koji im je bio ponuđen, miješali su se, nestajali su zauvijek na novostvorenoj stanici. A drugi, koji su također bili bezvoljni i htjeli su ići doma, neka se snađu, neka zgrabe volan i iskrcaju se na stanici koja im

najviše odgovara. Da nisam znao, mislio bih da sam u self-service autobusu. Što bi možda i bila dobra ideja da čovjek ima slobodno vrijeme i zna put.

Čudno, čudno, nikoga ne čudi. Iza mobitela i malenih radio uređaja nitko nije podigao pogled. Većina je izgledala kao da niti ne shvaća. Ušli su, sjeli i čekali da ih gospodin vozač odveze do kućnih vrata. Što se između toga događalo, nije im bilo bitno.

Jednim dijelom unutar, drugim izvan kabine, već sam krenuo prema volanu kad sam dobio udarac. Drugi sused tražio je prostor za prolazak. Dolazio je užurbano da se ukrca. Kako se činilo, bila je smjena. Zbog raznoraznih stvari, ostao sam tamo neprimjetan. Osim što je sused imao plavi pulover sličan plavoj boji autobusa, ništa mi nije govorilo da nije bio prevarant i da se ne priprema za nered. K tome, bio je bradonja.

Carla me zvala s drugog kraja autobusa. Htjela je znati krećemo li ili ne. Potvrdno sam joj odgovorio, a da nisam micao pogled s postaja. U slučaju otmice, morat će početi skretati. Samo što ja nisam znao put i nisam mogao dokučiti jesmo li oteti ili ne. Bilo je kao u avionima. Zlikovci su mogli ići kuda žele, a da nitko, pa čak i da gledaju cijelim putem kroz prozor, ne bi shvatio da su zaboravili skrenuti desno poslije velikog oblaka u obliku kobasice.

Ako ću već glumiti vozača, moram pričekati da stane, da izbjegnem nesreću. Ionako ću napraviti nered. Zvat će nadležne, ja se neću uspjati opravdati, još ću završiti u postaji, a to ne dolazi u obzir. Mogli smo isto tako izaći i čekati sljedeći. Čemu se pretvoriti u Tarzana ako autobus nije moj? Nitko mi nije povjerio dužnost. Pa ni otočani nisu izgledali da ih je briga. Sve skupa autobus je bio puno više njihov nego moj.

Jedna po jedna, stanice su počele dobivati smisao. Broj sedam bio je upisan na svim pločama kuda smo prolazili. Čak i ako je bio lopov, išao je po točnoj ruti. Možda je to bila samo varka. Kad nitko ne bude očekivao, krenut će po nekoj skrivenoj ulici i dok si rekao keks bit ćemo svi oteti unutar napuštenog skladišta, bez prozora, okruženi s još više bradonja s pištoljima u rukama i bombama na prsima.

Kako bi to izbjegli, bilo je bolje izaći.. Pritisnuo sam crveni gumb i ustao se. Carla je htjela znati jesmo li blizu. Rekao sam joj da više-manje jesmo. Bila je ustrajna. Nije ništa prepoznavala, a i nije htjela puno hodati. Inzistirao sam na tome da smo blizu. Bilo mi je draže da joj kažem istinu kada budemo na sigurnom. Htio sam izbeći da doživi napad panike i brizne u plač ili da posumnja u mene i odbije izaći.

Na putu prema vratima pokušao sam upozoriti drugi bračni par sa sinčićem. Očima sam ih usmjerio prema izlazu. Ponovio sam. Nisu shvatili. Pokušao sam sa sumnjivijim pogledom prema vozaču, ali također uzalud. Čovjek je sigurno mislio da se nabacujem njegovoj ženi te je odmah počeo ljutito podizati gornju usnu kao bijesni pas. Žena je gledala

prema meni, zatim prema mužu te je spustila glavu. Možda bi, kad bi došla doma, dobila šamar zbog škicanja. Ja, što se mene tiče, nisam mogao više ništa napraviti.

Nisam joj se upucavao, baš suprotno. Bili su upozoreni. Ako završe putovanje u lisicama, na koljenima, moleći za život u neku jednu kameru, nije moja krivnja.

Jednom sam se rukom uhvatio za stup, a drugom sam zgrabio Carlu koja je držala dječaka, ali je mislila da se ne treba pripremiti na kočenje. Sjetio sam se kufera koji je već bio zaboravljen. Sumnjivac nas je pogledao preko zrcala. Pravio sam se da nisam vidio. Bilo je očito da je riječ o zavjeri. Način na koji je gledao, kašnjenje, oklijevanje da pogleda gledam li ga. Opet sam brzo pritisnuo gumb da ne primijeti upornost. Možda je čak mogao imati kompanjone među putnicima. Zapazio sam jednog momka, mulata, s kožom poput onih koji puno jedu prženu piletinu. Mogao je biti jedan od njih. Zli ljudi su skoro uvijek živjeli u ruševnim kućama, bez velikih kuhinja i djevojaka koje im kuhaju. Pomalo pederski način života za one koji pederstvo smatraju grijehom.

Na sljedećoj mi se stanici želudac okrenuo, a srce mi je sišlo u pete, jarac se nije zaustavio. Ako je bio potreban još neki znak, ovo je bio dokaz da ćemo biti pogubljeni. Moj instinkt pokazao se još jednom ubojitim. Nasmijao sam se Carli, rekao joj da je sve u redu da očuvam mir. Ali nisam imao nikakvo sretno objašnjenje za ovaj kaos jer nisam znao da su na stanici radovi što sam shvatio čim je vozač stao nekoliko metara naprijed.

di smo? ne vidim niš, rekla mi je Carla vani

trebali bi bit blizu

jako blizu ili ne baš blizu?

ajmo tamo samo da vidimo

al ti znaš di smo?

više-manje, nisam htio pričat unutra

pričat o čem

jesi vidjela kad su zamijenili smjenu?

jesam

i vidjela si tko je nastavio?

neki vozač?

kako znaš da je vozač?

da nije, ne bi vozio bus

al nemaš dokaze, zar ne? nije pokazao ispravu, nije rekao nit riječ, mogao je bit bilokakav sumnjiv frajer

bilokakav sumnjiv frajer ne bi vozio bus
a ak je sve isplanirano? ak je sve bio plan za otmicu busa?
za šta?
da bi držali taoce?
tko bi htio nas za taoce?
bradonje
koji bradonje?
oni koji drže taoce

Po njenom izrazu nije bilo jasno. Nisam mogao shvatiti zašto. Sve se poremetilo. Jedan bježi, drugi se pojavi da nastavi. Čak i ako nisu bili otmičari, nešto su loše pripremali i to nije moglo biti dobro. Da jest, ne bi bilo žurbe. Dobro nikad ne dolazi u trku. Dobro je brat lijenosti. Nastojao sam da ona shvati. Samo, što sam više argumentirao, bilo je gore. Dječak je počeo mlatarati nogama jer je htio u naručje, htio je spavati. Majka je išla istim putem i nastavila govoriti gluposti. Tvrdooglavost se mogla mjeriti u kilima i dolazila je sa svih strana. Zgrabio sam kufer i odlučio ići do kraja ulice sam u istraživanje. Trebalo mi je da ih ne čujem. Uvijek suprotno, tvrdoglava kao magarac. Čak je izgledalo da sam ja zaostao, da sam samo ja sposoban za glupe ideje.

A što ako je tako? Ja sam mislio da moramo izaći, a ispravno bi bilo da smo ostali? Nemoguće. Nitko ne može biti toliki idiot. Čak ni ja. Jednom moram pogoditi nešto. Koliko god beznačajno bilo. S druge strane kako je bilo moguće još uvijek biti tamo? Toliko pogrešnih odluka već su rezultirale nesrećom. Neke su čak bile i ubojite. Negdje u meni još uvijek postoji ostatak dobrih odluka i bradonja je bio sumnjiv. Samo je to mogao biti. Vidjet će ona. Sljedeći dan kad otvori novine, odmah će vidjeti fotografiju autobusa u pepelu. I poslije joj neće vrijediti isprike i milovanja. Kako bih završio jednom zauvijek s lošim odlukama, hitno su mi trebale dobre. Upravo tu, iza ugla, mogla je biti ulica koja bi poslije druge i još jedne završila u ulici koja je blizu našoj – ili ako ne bi bila baš blizu, bila bi skoro blizu.

Išao sam usporedno s dječjim igralištem zaglušen bukom kotačića koja me usporavala. Na vratima je bio još jedan od onih znakova zabrane ulaza odraslima koji su bili sami. U čemu je bio problem? Otočke zakone nije bilo lako shvatiti. I bilo je još puno ovakvih. Čak sam i ja bio zaustavljen na vratima dječjeg parka jer nisam imao dijete. Pomogao mi je dječak koji je dolazio trčeći s tobogana, u suprotnom slučaju ne znam kako bih uvjerio suseda, koji je

sjedio na vratima na klupi, da popusti, da me pusti da tražim sina koji je bio moj već godinama.

Čuo sam neku čudnu buku. Izgledalo je da me netko prati. Bili su to kotačići na asfaltu. Pogledao sam prema nazad. Nisam vidio Carlu. U ove sate ne bi trebalo biti većih problema. Sve je bilo zatvoreno i zavučeno u kuću. Čak ni na igralištu nije bilo igre. Sve i da je netko htio igrati se loptom, nije mogao. Na otoku su i igrališta zatvarali lokotom. Puno potrošnje struje i derivata. Od parkova do ulaznih vrata, od napuštenih pragova do strujnih kutija pokrivenih katranom, sve je bilo zatvoreno zasunima. Pala je noć i otok se zatvarao zasunom. Ne znam je li zbog straha ili jer su bili toliko egoistični da kad se oni nisu igrali, nisu dopuštali nikome drugome da se zabavlja.

Obišao sam visoki zid, prljav od brojnih slojeva bijele boje i nisam našao ulicu koja bi od mene napravila junaka. Zid se pružao do visoke staklene kuće. Bili smo u nevolji. Naš je kvart bio s niskim zgradama. Vratio sam se natrag. Carli se ovo neće svidjeti. A još će biti gora ako nastavi čekati. Počeo sam trčati polako kako bih se mogao zaustaviti malo ranije, kako bih mogao hodati i kako mi ne bi palo na pamet da moram trčati. Kufer nije pomagao. U daljini sam počeo uočavati samo stanicu. Ona je sigurno bila iza plakata s koncertima nepoznatih bendova. Otočani su jako voljeli glazbu. Uvijek su išli na koncerte i plesnjake. Sigurno su imali malo toga za raditi, a puno za trošiti, čak i u periodu krize. Usporio sam s trčanjem, počeo sam hodati. Ubrzao sam korak. Osjetio sam da me listovi peku. K jarcu, nije bilo nikoga iza plakata, iza kante za smeće, iza napuštenog kombija, iza kontejnera, čak niti psa. Bio sam tako sam da kad bih umro na tom mjestu, nitko me ne bi odnio zakopati.

Uzeo sam mobitel. Ako je bio kod mene, nije mogao biti kod nje. Znao sam da nam treba drugi. Odmah sam provjerio poruke. Ništa. Otrčao sam do drugog ugla s kuferom na glavi. Zvao sam je. Prošao sam sve uglove. Zvao sam još jače. Molio sam Boga. Zaklinjao sam se da nikad više neću imati nikakve ideje. Obećao sam biti marioneta ako me On ponovno dovede do obitelji. Preuzeo bih sve nesreće ovog svijeta ako je potrebno, samo da prestane s ovim. Nije bilo pravedno. Počela su se pojavljivati lica na prozorima. Prekinuo sam s vikom. Odlučio sam se vratiti na stanicu. Možda se, zasićena, odlučila ukrcati na drugu sedmicu i već je doma. Nije lijepo od nje što me ostavila. Ali možda je to napravila zbog tvrdoglavosti i zbog mraka. Trčao sam prema stanici. Pogriješio sam ulicu. Vratio sam se natrag. Osjetio sam bol u trbuhu. Pokušao sam nastaviti. Nisam uspio. Posustao sam. To je kad provodiš dane u kući. Uvijek u sjedećem položaju, sve dok koljena ne potvrde neupotrebu. Odavala su dojam da će puknuti. Nadimala su se prema unutrašnjoj strani dok su prema vanjskoj bila jednaka. Isto kao i stopala, preteška, natučena, kao da je težina koju su

obećali nositi bila previše, ali nisu to nikad pokazala. Bio sam slomljen iznutra i nasmijan izvan bez razloga. Nedostatak vježbanja također nije pomagao mojoj pasivnosti, nisam bio bolji u neradu niti sam uspio napredovati u karijeri trome osobe. Svaki dan su mi se pojavljivali novi čvorovi na leđima, kralježnici, ramenima i u vratu. Istina, bio sam gotovo paraliziran i ako se ne počnem ubrzo znojiti pravilno, pod velikom sam opasnosti od neke bolesti do kraja života. Osjetio sam nedostatak energije pri svakom koraku, bolne noge su posustajale, a napadi pospanosti bili su sve češći. Još gore, prolazili su samo kad bih legao, a tada bi me napala nesanica. Idealno bi bilo pronaći noćni posao sa susedom s kopna koji se bavio perilicama Velika je bila ideja koju je imao ovaj lukavac: sa starim kombijem radio bi noćne ophodnje trgovina kućanskih aparata i skupljao bi sve što su trgovine donosile iz kuća mušterija s obećanjem da će to reciklirati. Mušterije s perilicom posuđa koju će prvi put upotrijebiti samo su htjeli da im odnesu staru iz kuće, ali su bili zadovoljniji znajući da kilogrami željeza i plastike koji bi mogli biti upotrijebljeni još godinama neće biti dio hrpe smeća u blizini državne ceste (kojom se ne vozi jer postoji nova autocesta). I u biti sve je bilo reciklirano, samo što je za kuhinju nekog drugog bilo jeftinije i prikladnije.

Dok ne sredim par sati za krađu perilica s ulice, moram trčati, popuniti se, možda pokušati s trbušnjacima i ako bih uspio pronaći šipku, bilo bi dobro. Najgore je bilo zbog dječaka. Nisam mogao trčati s njim na leđima niti ga ostaviti samog. Jedina pretpostavka bila je ići po noći dok je majka u kući. A za to će biti prilike.

di si bila? pitao sam Carlu dok sam ju pokušavao zagrliti preko dječaka.

to ja tebe pitam, dobio sam nazad

ja sam bio tu na stanici

a ja nisam nikad pošla s nje

al nisi bila, maloprije nisi bila

ak nisam bila, to je zato jer smo bili iza di nema nikog

zaš?

možda za ispraznit mjehur klincu?

Ne znajući kako, od spasitelja sam postao okrivljenik. Ona je morala ići, umjesto da je ostala na mjestu. Sjetio sam se obećanja. Mislio sam da ne dugujem nikome ništa. Ja sam taj koji ih je pronašao. Uistinu, Bog nije mogao prigovoriti ni najmanju stvar. Oni su pošli i došli na vlastitim nogama, a ja sam se odlučio vratiti natrag. Ako je On htio to naplatiti, naravno da je mogao. Mogao je sve, a ja nisam htio riskirati. Bio je to gubitak vremena i nisam bio

zainteresiran za spor s nekim na takvoj poziciji. Sigurno se to dogodilo toliko puta. Ljudi mole Boga, On ne napravi ništa, stvari se ostvare i poslije On dolazi naplatiti račune. Samo pretpostavka o osveti dovoljna je da se bilo tko baci na koljena na putu Njegove prijateljice, Fatime. Da me On ne bi čuo, pokušao sam zaustaviti razmišljanje. Obećanje će možda doći do njega prekasno, a On kad vidi, shvatit će da je već sve riješeno; i kao dobra osoba, kakva mora biti, pustit će tu temu i to se više neće spominjati.

Neki pišljivi taksist s licem otočanina zaustavio se pored nas. Izašao je i okrenuo se da uđe na stražnja vrata. Na koljenima se olakšao u bocu od soka od naranče. Lukavac. U stvari, otočki taksisti činili su se dosta drugačijim od onih na kopnu. Rekli su da pohađaju tečaj. Uče i moraju proći testove. Moraju proći test sposobnosti, geografiju, edukaciju – ludosti zbog kojih su drugi samo bili na lošem glasu.

možemo zamolit njega da nas poveze, rekla je Carla
s papirom na kojem je adresa koji si ostavila doma?
možda ak prati sedmicu, dođemo do tamo
il ne
niš ne košta pokušat
al košta vožnja
ja imam još neš
neće bit dovoljno
kolko misliš da fali?
fali ono što smo već pojeli

Ostali smo čekati drugu sedmicu. Carla mi se nije ni obratila, toliko je bila bijesna. Dječak je htio sjesti u kufer. Sigurno je mislio da je to vozilo kakvo je vidio u parku. Majka ga je gurnula na svoju stranu što je samo izazvalo još više tvrdoglavosti.

Da me ne bi smatrali idiotom, htio sam zaželjeti da se nešto loše dogodi našoj sedmici. Nešto što ne bi bilo jako loše, što ne bi nikoga ozlijedilo. Ali nije moglo biti tako – željeti loše samo je vuklo prema lošemu. Odmah zatim sam zaželio dobro, jako dobro, sve dobro.

Druga sedmica je kasnila. U ove noćne sate intervali su bili puno veći. Sigurno su bili usklađeni sa sporim minutama na otoku. Otkad smo došli, osjećao sam da je vrijeme sporije, teže i to je također doprinosilo da se osjećam umornije, beživotnije. Vrijeme je izgledalo kao da se ne želi pomaknuti i možda su baš zbog toga otočani hodali ubrzano. Da vide mogu li ga oni pogurati. Lijenčina, ništa. Potezalo je svaku minutu na satu od dvadeset i četiri sata.

Približavalo je minute tako da sve izgledaju jednako. Vikendima se čak i zaustavljalo. Previjalo se tijekom dana i još se manje žurilo noću kada ga je samo tucet njih poput mene imalo na oku. Mnoge dane provodio sam sanjajući o krevetu, a noću, s mobitelom, jedva sam uspijevaao zaspati, u strahu da će me ujutro uhvatiti duboki san i da ću propustiti neki poziv. Na kraju, Carla je bila ta koja me budila. Oko četiri ili pet predao bih se snu, a točno u šest ona se budila. Potajno se oblačila, išla u kupaonicu i izlazila, a da nije ništa pojela kako ne bi probudila sina. Ja također nisam ništa jeo, išao sam s njom do ugla gdje je prolazio kombi od firme s menadžerom na mjestu suvozača i s drugim Carlama koje su spavale na sjedalima iza. Ona je govorila da će jesti kada dođe na posao. Nikada nisam uspio saznati je li to istina. Bili su tako jadni pri plaćanju, a kamo li pri davanju hrane. Čim bi ona ušla u kombi, vraćao sam se trčeći u sobu očekujući da ću naći dječaka kako od zavjesa pravi lomaču. No to se nikad nije dogodilo. Zatim bih namjestio alarm na sedam sati i budio bih se u panici svakih pet minuta. Oko sedam bih odustao, ugasio bih alarm i ostao bih tako još pola sata. U osam bih ponovno provjerio propuštene pozive i poruke. Kako ih nikad nije bilo, počeo bih raditi doručak za dvoje koji smo jeli u krevetu. Većinom bi dječak ponovno zaspao i oko devet i trideset, kada ne bih više nikoga čuo da ide iz kupaonice ili u nju, pripremio bih ručnike i opranu odjeću da se spremimo za dan. Prednost što nismo imali kupaonicu bila je da smo ovako manje otezali. Nije bilo dugih tuširanja, slavina koje su tekle bez potrebe, niti sati provedenih na wc školjkama uz novine. Kako je u svakom trenutku netko mogao ući, bili smo uvijek oprezniji, oblačili smo se brže i, govoreći istinu, tuširali smo se samo kada smo to morali. Sve je bilo štedljivije. A uz to smo sretnim danima iskorištavali ostatke zaboravljenih šampona i sapuna.

Kasnije, ako bi padala kiša, što je bilo većinom vremena, boravili bismo u sobi ili u hodniku. Dječak, kao miš, trčao je od jedne točke do druge kako bi vidio može li se osloboditi viška energije. Kada bi ga umor oborio, počeo bi tražiti stvari da ubije vrijeme. Obožavao je vrebati za rupama u bravama, a bio je i posebno fasciniran sobom Kineza. Privlačio ga je miris juhe s tjesteninom odmah ujutro. Također je volio lupati dlanovima po vratima. Ono malo susjeda koji su tamo bili nisu se osvrtni na to. Poslije uhođenja svakog milimetra svih soba prelazili smo na skokove po stepenicama. Počinjali smo s jednim, a već sad idemo po četiri odjednom. Na ovo smo uspijevali potratiti skoro cijelo jutro. Prije ručka odmarali smo se ispred televizora. Nije nam smetalo što nismo mogli razumjeti niti zarez. Samo slike ljudi na raznim mjestima kako rade različite stvari bile su milina. Obično su ostaci večere činili ručak. On je volio jesti iz mog tanjura i tako je izbjegavao prljanje još jednog.

Danima kada nije padala kiša išli smo do stanice tražiti novine. Tamo bismo ostajali kratko da pogledamo tko prolazi, manje poštenu otočani čekajući da netko dođe moliti pomoć za ovu ili onu nesreću i radnici iz zgrade sa strane koja je bila skoro gotova. Na putu prema nazad šutirali smo loptu, išli u supermarket, iskorištavali smo dnevne promocije, a neparnim danima završili bismo u kafiću gdje su se okupljali susedi s kopna. Gospođa je voljela nuditi kolače dječaku, a kava je bila jeftina. Uvijek kad je mogla, započinjala je razgovor. Imala je razne ideje i vladala je brojnim vještinama. Pokazivala je interes prema razgovorima o njima samima, hvalila ih je na sva zvona i sudjelovala je u uvredama otočana. S nepovjerljivima je pričala loše o kopnu dok je s drugima izmišljala čežnju i dijelila snove o povratku. Voljeli su se slušati, obećavali su pozive za ovo ili ono nakon nekoliko dana. Već su prošli mjeseci razgovora i ništa. Veliki poslovi u kojima su svi bili nadzornici i uslužni restorani koje su svi vodili uvijek su trebali ljude. Nikad mene. Bilo je nemoguće dokučiti ne sviđa li im se moje lice ili to što sam se pojavljivao bez žurbe, sa sinom u jednoj ruci i s namirnicama u drugoj. Također je moglo biti zato jer ne bih pružio korak dok bih okretao ključeve od auta, jer nisam bio stalno tu za primanje i slanje poziva, jer se nisam pojavljivao svaki tjedan s novom šiptarskom trenirkom, zbog širenja krize ili jednostavno jer nisam imao brkove. Čovjek s čistim licem, bez zle naravi, odavao je da ne skriva ništa, da je on ono što je vidljivo i ta iskrenost bila je još sumnjivija.

Ponekad sam puštao da prođe nekoliko dana, a da ne idem tamo. Kako bih ostavio dojam da imam također svoja zanimanja. Time su me još više stezale brige, samo od razmišljanja da se može pojaviti netko tko bi dao posao te sam u sobi slao poruke sam sebi kako bih bio siguran da mobitel radi.

Kada bi sunce uspjelo prevariti oblake, ostavljali smo namirnice u sobi i išli smo na trg u blizini s fontanom i s onim što se ponekad činilo da su ribe. Dječak je obožavao slušati buku vode i pratiti golubove. Ja sam procjenjivao fotografije u novinama i smijao se gospođama koje su me sa strane gledale. Sigurno su mislile da mu neću oprati ruke čim dođemo doma. Samo zato jer su imale kuda ići i nekoga tko će im čuvati djecu, bile su više umišljene od ostalih. Mislim da su rekle da njihovi nikad ne bi puzali oko fontane. Opravdano, nisam im zbog toga htio ništa loše. Njihovi sinovi bili su posebni kao one. Iako, čak bih i ja ponekad volio loviti golubove kao mačka.

Kada je Carla dolazila rano, vraćali smo se na vrijeme da je potražimo na stanici. Dječak bi počeo sa skakanjem čim bi ugledao vozilo da se približava i nikad ne bi shvaćao ako se vozilo ne bi zaustavilo i ako se Carla ne bi pojavila. Za njega je postojalo samo jedno vozilo – ono koje je dovozilo majku.

a šta ako ih nema više? rekla mi je Carla
naravno da ima
nedjeljom ih ima manje i također prestaju ranije
nije tak kasno
ne znamo ni je li to taj isti
znat ćemo tek kad se ukrcamo
šta želiš reć?
da se moramo ukrcat
a ak ne bude dobro
izaći ćemo
di?
na prvoj koja slijedi
koja slijedi za čim?
za tim da nam bude loše
ovdje nam već može bit loše
da, al ovdje smo već izašli i zato je bolje da se ukrcamo

Vrata su se otvorila, osjećao sam se kao sretan čovjek. Ušao sam s dječakom u naručju, iza Carle i nasmijao se susedu koji je držao volan. Pogledao sam uokolo i vidio kufer na stanici poput kakvog sina kojeg su roditelji zaboravili. Počeo sam nervozno tapšati vozača po ramenu da ne krene. Nije razumio i netremice me gledao. S hladnom suzdržanosti Carla mu je pokazala da mora otvoriti vrata i prije nego ih je uspio ponovno zatvoriti ona je već stajala iza njih s najmlađim članom koji se vratio obitelji.

Htio sam ostati u tom trenutku prije drndanja pokretanja motora. Tu smo bili svi i bilo nam je dobro, nismo bili izgubljeni, nitko nije zaostao. Dječak mi nije bio težak i nije me opterećivalo što nisam imao novca da mu kupim dječja kolica kako bih ga vodio u šetnju. A čak i da sam imao, sumnjam da bi ih kupio. U biti, bio sam protiv dječjih kolica, samo to nisam priznavao zbog Carle. Uvijek kad bi ona započela razgovor, tjerao sam je da vidi da nemamo mjesto za držati kolica i tu bi rasprava završila. Objasniti joj da dječarac nije nikakav kralj da bi ga se guralo ulicama ili da kolica samo ometaju šetnje nije bilo dovoljno. A natjerati je da vidi da bi kolica trebala biti zabranjena jer se koriste kao oružje da se otvori prolaz bilo bi svakako nemoguće. Ona nikada neće shvatiti da je odgajati nekoga u dječjim kolicima isto što i donijeti na svijet lorda koji će prije ili kasnije ispasti iz kolica posred ulice

i tu će shvatiti da je sve to bila laž, luksuz, prolazna faza bez primjera i da, ako bi htio stići na neko mjesto, trebao bi pokrenuti svoje nožice. To je značilo stvoriti bespotrebnu traumu djeci koja su već došla s tolikim traumama iz majčinih trbuha.

A on je već hodao jednako brzo kao i ja. Kako nije postojalo ništa u danu što bi me tjeralo da se žurim, polagano smo uspijevali okružiti šest stanica. Da bih se osjećao bolje, dječak je čak hodao šeptrljivo, s majušnim nogama i ne tako hitrim korakom. Ali barem sam imao na otoku nekoga tko me ne tjera da se osjećam usporeno. Više sam se puta pitao tko se brine za koga: treba li on mene ili ja trebam njegovo postojanje koje daje razlog momu postojanju. Uistinu, da nema njegove jutarnje gladi, ja ne bih imao razloga da se dignem iz kreveta. Mogao bih to napraviti zbog Carle, ali da ne moram njega izvesti na zrak, mogao bih ostati u sobi zauvijek. Od same pomisli da će on jednog dana morati ići u školu, dobivao sam napadaje. Ali ipak će još uvijek trebati u prvim godinama nekoga da ga vodi i da dolazi po njega. Međutim dok bih ja toga postao svjestan, on bi se već izvlačio da može odlaziti i dolaziti sam. Mogao bih biti do zauvijek u kući čekajući da on dođe, da radimo zadaću, razne aktivnosti, svojstveno ocu i djeci. Ma koješta, on će htjeti ganjati cure, fumati travu, oblijevati se, krasti automobile.

Do osamnaeste bi me još mogao trebati da dođem po njega u zatvor, a iza osamnaeste čak niti to. Bez novca u lisnici koji bi mi mogao ukrasti, trebao bih pronaći posao koji bi mi dao razlog za započeti dan. Kakve sam sreće, dobio bih ga za sljedećih šesnaest ili sedamnaest godina.

On je shvaćao. Nije mi to rekao. Razrađivao je polako ozbiljnije teme. To je sigurno bio način da ostane na razini i da ne pokrene preosjetljiva pitanja. Tako malen, a tako lukav. Znao sam da je jako sretan. Dječak je bio stvarno poseban. Ne zato jer je bio moj ili jer sam ga ja napravio, daleko od toga. Nego zato jer su to svi govorili kad su ga upoznali. Puno veći od ostalih vršnjaka, gledao je na sve sa zrelošću i inteligencijom višom od prosječne. Bio je stvarno lukav, kurvin sin. Često mi je padala na pamet mogućnost da će biti genijalac. Trebao bi ličiti na majku s malim dijelom mene u dobrim danima. Carla nije voljela ovakve razgovore. Govorila je da su genijalci uvijek ludi, a ona neće biti majka nesretnika, ekscentrika. Četverookog koji će provesti život zadubljen u knjige. Iako se nisam slagao s time, nisam mogao puno toga napraviti. Nisam znao niti gdje se nalazi škola za genijalce. U svakom slučaju, pitanje naočala trebalo bi istražiti. Skoro svi genijalci vide loše i puno se spotiču. Mogao bi to biti razlog zbog kojeg uvijek promaši usta žlicom.

Stigli smo. Sjetio sam se dana kad smo hodali po otoku nakon dva tjedna što smo jeli kuhana jaja i prali zube u zahodima na usputnim benzinskim postajama. Petnaest dana stisnuti na drvenim sjedalima čekajući da budemo detaljno ispitani na sljedećoj granici.

Ono malo suseda koji su ostali, izašli su, a mi smo ostali gledajući vozača koji je također imao pametnijeg posla. Tamo vani ništa nam nije pomogalo da shvatimo gdje smo. Kako stvari izgledaju, daleko smo.

3. Análise estilística

Nesta parte do trabalho vamos elaborar uma análise estilística da obra *Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas* de Ricardo Adolfo. Quando falamos sobre análise estilística, primeiramente temos de explicar o que ela representa para os fins deste trabalho e quais são os fatores importantes e os critérios para uma análise. Por isso vamos dar algumas breves informações sobre o desenvolvimento da Estilística para poder fazer claramente a análise da obra particular.

3.1. Sobre a História de Estilística

A Estilística como ciência surgiu na primeira década do século XX. Até ao século XX ela foi escondida dentro da Retórica, mas com o desenvolvimento da Linguística no fim do século XIX, com o aparecimento dos novos métodos, a Estilística começou a afastar-se da Retórica e começou a ser uma disciplina independente.

Isso foi primeiramente o resultado dos trabalhos de Ferdinand de Saussure e de Charles Bally, membros da Escola linguística de Genebra. Lanović (2001) destaca que Charles Bally ainda na sua obra não trata linguagem literária como parte da Estilística, mas isso vai mudar com os seus continuadores como por exemplo J. Marouzeau e M. Cressot que consideram a linguagem literária um objeto ideal para análise estilística.

Um papel muito importante no desenvolvimento da Estilística tinha também Jakobson com a sua teoria das funções da linguagem e a introdução da função poética. Jakobson (1960) explica que dentro da linguagem existem várias funções que permitem a comunicação. Cada mensagem tem a sua função dominante. Quando falamos sobre a função poética, ela é, de acordo com Jakobson, a função dominante principalmente nos textos literários. Isso significa que o centro de interesse passa a ser o próprio texto, os efeitos ligados à mensagem. A função poética mostra quais são os recursos utilizados para chamar a atenção e provocar a reação do leitor. Esse início da análise estilística vai ser desenvolvido pelas teorias de M. Riffaterre que coloca o leitor no centro do interesse procurando o mais profundo do texto, algo que não é usual, que se afasta da norma. Isso se chama o estilo do autor que é composto dos signos que estão em contacto com os outros signos. Esse contacto entre signos provoca no leitor um efeito diferente de outros tipos de mensagens e começa a ser o objecto do estudo da análise estilística.

Todas essas teorias funcionam como base das teorias linguísticas contemporâneas que hoje tentam investigar a linguagem literária através das relações entre unidades linguísticas. Essas relações têm de ser investigadas e descritas usando métodos linguísticos.

Por isso vamos usar todas essas teorias como um apoio para a análise estilística, mas primeiramente vamos dar uma definição clara do objetivo da análise e as informações sobre o autor e a obra em geral.

3.2. Objetivo da análise estilística da obra *Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas*

O objetivo da análise estilística da obra *Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas* vai ser a apresentação dos recursos estilísticos mais usados pelo autor. Nós vamos extrair as unidades lexicais que são afastadas da norma e estilisticamente marcadas para descrever o modo de escrita do autor e o seu estilo. As unidades vão ser elaboradas a dois níveis – ao nível lexical e nível sintático. Assim vamos explicar o que provoca a reação do leitor, como essas unidades podem ser traduzidas para preservar o efeito que a obra faz e por fim o que faz o estilo de Ricardo Adolfo.

3.3. Sobre o autor

Ricardo Adolfo nasceu em Luanda em 1974. Ele voltou com os pais a Lisboa, viveu em Macau, retornou à capital e em 1999 decidiu trabalhar em Londres e em Amesterdão. Hoje vive e trabalha em Tóquio. Licenciou-se em publicidade. O seu modo da vida ajudou-o a escrever as suas obras – o livro dos contos *Os chouriços São Todos Para Assar* (2003) e o romance *Mizé* (2006) nos quais escreve sobre a vida quotidiana lusa e o romance *Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas* (2009) no qual as coisas são um pouco diferentes – o tema é a emigração e a vida dos emigrantes no estrangeiro. Ricardo Adolfo também trabalhou como Creative Consultant numa curta-metragem de Wong Kar-wai, *There's Only One Sun*, que promove um novo aparelho de TV da *Philips* e a sua obra *Mizé*, já traduzida para diversas línguas, está em fase de adaptação ao cinema.

Quando o autor fala sobre a sua produção escrita e a inspiração, ele sempre destaca que o facto de ser emigrante toda a vida ajudou-o para começar a escrever: “Há uma parte que é o cliché de puxarmos Portugal para nós, e depois há outra que é o facto de ganharmos uma perspectiva diferente sobre a nossa realidade. As coisas começam a parecer mais interessantes, mais únicas, mais peculiares do que quando estamos sempre enfiado naquela roda viva.”²

Isso, mas também o facto de Ricardo Adolfo trabalhar na área da publicidade certamente tem influência no seu modo de escrita e de transmissão da mensagem para o leitor.

3.4. Sobre o romance *Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas*

O romance *Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas* fala sobre um jovem casal de imigrantes ilegais que um dia se perde e não consegue encontrar o caminho para casa. Personagem principal e o narrador é o Brito – imigrante ilegal que vive no estrangeiro com a sua mulher Carla e o filho. O Brito não tem trabalho e passa os dias em casa ou no café, cuida do filho e pensa sobre a vida na terra. A Carla, sua mulher, trabalha para sustentar a família. Eles não conhecem a cidade na qual vivem, mas também não falam a língua do país no qual vivem. Vivem num quarto muito pequeno com uma casa de banho comum que é utilizada por todos os habitantes do prédio que são também os emigrantes. Todos os domingos o casal tem o hábito de passear pela cidade. O romance fala sobre um desses domingos. O Brito e a Carla passeavam um pouco pela cidade com o filho e a Carla decidiu comprar uma mala de viagem. Depois da compra eles querem voltar para casa, mas súbito percebem que estão perdidos. Como não falam o idioma local, não podem pedir ajuda ou obter as indicações corretas. Assim começa a aventura nas ruas da cidade desconhecida, misturada com os diálogos curtos e longos pensamentos sobre a vida na terra, a vida no estrangeiro e a vida em geral.

3.5. Análise estilística ao nível lexical

---

² <http://www.objectiva.pt/depoisdemorrer/media/imprensaDocs/ipsilon.pdf>

Ao nível lexical nós vamos procurar as unidades linguísticas que são estilisticamente marcadas. Isso significa que vamos tentar extrair as unidades lexicais que são de várias maneiras afastadas da norma. Fazendo uma pesquisa, podemos concluir que nesta obra ao nível lexical, as unidades mais típicas são as que pertencem à gíria ou ao calão. Isso são as palavras que primeiramente foram usadas por um grupo de pessoas para exprimir as palavras da linguagem literária com o objetivo de fazer a expressão incompreensível para os outros, mas hoje esse tipo de fala é usado para tornar a conversação mais fácil, para formar a familiaridade, fazer a fala mais pitoresca e para afastar-se da fala oficial. Também na obra podemos encontrar muitos coloquialismos. O autor usa ambos os tipos de unidades para reforçar a descrição dos emigrantes. Eles usam palavras simples, informais, palavras quotidianas que frequentemente têm um sentido depreciativo. O modo da fala é usado pelo autor para descrever o modo da vida na emigração, o status social. Isso é a fala da rua que corresponde à vida na rua. Também essas unidades são usadas pelo autor para exprimir a ironia que é uma marca muito forte de toda a obra e para descrever as personagens de modo caricatural.

*Tentei **empurrar com a barriga**, que depois pensávamos melhor nisso.*

*Pokušao sam je natjerati **da se okani donošenja odluke**, da razmislimo malo bolje kasnije.*

A expressão idiomática *empurrar com a barriga* pode ser encontrada no vocabulário da gíria. A expressão significa *adiar uma decisão, enrolar, postergar*³. A expressão é usada para reforçar o desejo do Bento para dissuadir a mulher da compra da mala vermelha gigante. Na tradução nós usámos o sintagma no qual é usado o verbo *okaniti se* o que é o verbo coloquial.

*E se alguma vez chegasse a ter algum meu de lado, prometi a mim mesmo que o levaria para a terra pessoalmente, dentro de um cinto com fecho interior, para não **dar bandeira**.*

*I ako jednom budem imao nešto svojeg sa strane, obećao sam sebi da ću ga odnijeti na kopno osobno, u pojasu s unutrašnjim zatvaračem, kako slučajno ne bih **otkrio papke**.*

---

³ <http://www.dicionarioinformal.com.br/empurrar%20com%20a%20barriga/>

A expressão idiomática *dar bandeira* é incluída no vocabulário da gíria e significa *deixar à mostra aquilo o que devia ocultar; deixar transparecer algo que não devia*.⁴ Usando esse tipo de frase em vez de uma frase neutra, o autor destaca o medo do Bento em ir preso. Esse medo ele sente todos os dias. Por isso a frase *dar bandeira* mostra um nível maior na tentativa do Bento estar escondido. Ele quer ser invisível. Traduzindo essa frase para a língua croata, nós decidimos usar a expressão idiomática *otkriti papke* para reforçar o efeito estilístico.

Tretas, ele ia querer ir às gajas, fumar brocas, apanhar cardinas, roubar carros.

Ma koješta, on će htjeti ganjati cure, fumati travu, oblijevati se, krasti automobile.

Nesta frase podemos encontrar três sintagmas pertencentes à gíria. A palavra *gaja* na fala informal significa *menina*⁵ e nesse contexto o sintagma *ir às gajas* significa *dar em cima de, flertar*. *Fumar brocas* significa *fumar cigarro de erva ou haxixe*⁶ e *apanhar cardinas* significa *ficar bêbado*⁷.

O autor usa esses sintagmas no momento em que fala sobre o futuro do seu filho e o período em que ele se torna adolescente. Os sintagmas usados exprimem o modo da fala dos adolescentes e têm uma marca estilística muito forte.

Na tradução nós usámos a frase *ganjati cure* na qual a palavra *cure* tem uma marca estilística
mais

forte do que, por exemplo, a palavra *djevojke*. Depois usámos a frase *fumati travu* na qual o verbo *fumati* pertence à fala dos adolescentes e é usada frequentemente na fala informal e para a frase *apanhar cardinas* nós usámos o verbo coloquial *oblijevati se*.

Um fogareiro com a cara de ilhéu estacionou ao pé de nós.

Neki pišljivi taksist s licem otočanina zaustavio se pored nas.

---

⁴ <http://www.dicionarioinformal.com.br/dar%20bandeira/>

⁵ <http://www.dicionarioinformal.com.br/gaja/>

⁶ <http://www.infopedia.pt/dicionarios/lingua-portuguesa/brocas>

⁷ <http://www.infopedia.pt/dicionarios/lingua-portuguesa/cardina>

Fogareiro é a palavra usada para exprimir a expressão *o taxista*⁸, mas num sentido depreciativo e informal. Na língua croata não existe a palavra coloquial ou informal para o taxista por isso nós traduzimos a palavra *fogareiro* com o sintagma *pišljivi taksist* no qual temos o substantivo neutro reforçado com o adjetivo muito mais expressivo e estilisticamente marcado

E o que não lhe vinha à ideia era que à mesa, de volta de umas e outras, era sempre mais fácil puxar pela conversa, ver se caía mais alguma coisa.

A nije joj padalo na pamet da je za stolom, uz čašicu, uvijek bilo lakše pokrenuti razgovor, vidjeti je li se još nešto dogodilo

A expressão *umas e outras* é na maioria dos casos utilizada juntamente com o verbo beber e refere-se ao consumo de bebidas alcoólicas.⁹ O autor usa essa expressão para descrever a relação entre os imigrantes que podiam encontrar trabalho só em bares e para isso era importante primeiramente ganhar confiança e isso só seria possível bebendo juntos.

Umas e outras nós traduzimos com o diminutivo da palavra *čaša* - *uz čašicu* para fazer uma associação com a frase croata *čašica razgovora* que é definida nos dicionários como a conversa que ocorre bebendo juntos.

*Repeti a mesma dúvida a ver se se transformava em certeza, se o metro vinha, ou se a Carla se levantava e dizia – anda **masé**.*

*Ponovio sam istu sumnju da bih vidio hoće li se pretvoriti u istinu, hoće li metro doći ili će se Carla ustati i reći – **pusti**, idemo.*

Masé é uma expressão usada frequentemente na língua portuguesa, na fala informal com uma função enfática. Usa-se, em geral, em situações em que queremos acentuar uma oposição entre dois acontecimentos, entre duas opções.¹⁰ Nesse caso *masé* é uma incitação para que o Bento vá com a Carla, para que se deixe de hesitações ou de pensar noutras alternativas.

---

⁸ <http://www.priberam.pt/dlpo/fogareiro>

⁹ <http://www.dicionariodegurias.com.br/umas-e-outras/>

¹⁰ <http://forum.wordreference.com/showthread.php?t=1635220>

Para traduzir *masé*, nós utilizamos a palavra *pusti* que é usada na língua croata nos diálogos para exprimir que pessoa deixe de fazer algo que não faz sentido.

*O senhor condutor não devia precisar de mais **algum** ao fim do mês.*

*Gospodinu vozaču nije bilo potrebno još malo **love** na kraju mjeseca*

Nesse contexto a palavra *algum* é usada no sentido coloquial com o significado *quantia do dinheiro*¹¹. Por isso na tradução é usada também a palavra coloquial e informal – *lova*.

*Fui ver se outro condutor, mais pequeno, se escondia debaixo do banco, se tivera uma alucinação ou se andavam nas **tangas** para um daqueles programas manhosos em que faziam de nós parvos e ainda esperavam que achássemos piada a que mostrassem a humilhação mais tarde a meia dúzia de milhões de idiotas.*

*Otišao sam vidjeti je li se drugi vozač, niži, sakrio ispod sjedala, jesam li halucinirao ili su nas **zafrkavali** s onih lukavih programa koji su od nas radili glupane i još očekivali da shvatimo šalu koja je pokazivala naše poniženje milijunima idiota.*

*Mas quando eu desse por isso, já estaria com **tangas** para poder ir e vir sozinho.*

*Međutim dok bih ja toga postao svjestan, on bi se već **izvlačio** da može odlaziti i dolaziti sam*

Tanga é uma palavra usada frequentemente pelo autor no sentido coloquial e pode ser encontrada no dicionário no sintagma *dar tanga* que significa *divertir-se à custa de alguém*¹², mas também pode ser encontrado com o significado *mentira, peta*¹³. Os sintagmas que o autor usa não existem nos dicionários como expressões fixas, mas pelo contexto e sabendo que a palavra *tanga* é usada na fala informal para exprimir piadas, o divertimento à custa de alguém e as mentiras ou desculpas, podemos traduzir a expressão *andar nas tangas* com o verbo

¹¹ <http://michaelis.uol.com.br/moderno/portugues/index.php?lingua=portugues-portugues&palavra=algum>

¹² <http://www.infopedia.pt/dicionarios/lingua-portuguesa/tanga>

¹³ <http://www.priberam.pt/dlpo/tangas>

informal *zafrkavati* e a expressão *estar com tangas* usando o verbo com o significado figurado *izvlačiti se*.

*Também podia ser porque não **dava à perna** à medida que rodava as chaves do carro no indicador, porque não estava constantemente a receber nem a fazer chamadas, porque não aparecia com um fato de treino à Kosovar novo por semana, por causa das costas largas da crise, ou apenas porque não tinha bigode.*

*Također je moglo biti zato jer ne bih **pružio korak** dok bih okretao ključeve od auta, jer nisam bio stalno tu za primanje i slanje poziva, jer se nisam pojavljivao svaki tjedan s novom šiptarskom trenirkom, zbog širenja krize ili jednostavno jer nisam imao brkove*

O autor usa o sintagma *dar à perna* que pode ser encontrado no dicionário como uma expressão informal e significa *andar depressa ou andar muito*¹⁴. Nós traduzimos a frase com a expressão croata *pružiti korak*.

*Um modo de viver um bocadinho **tricha**, para quem achava a trichice pecado.*

*Način života pomalo **pederski** za one koji **pederstvo** smatraju grijehom.*

A palavra *tricha* é usada na fala informal para exprimir *o homossexual exageradamente escandaloso*¹⁵. Nós usamos as palavras *pederski* e *pederstvo* que têm o sentido informal para exprimir a palavra formal *homossexual*.

Apesar das palavras informais, coloquialismos e as expressões pertencentes ao vocabulário de gíria, muito interessante é ver como o autor usa não só o modo da fala mas também o modo da escrita para destacar o ambiente informal e coloquial.

*e se fôssemos ao **quentuqui**?, perguntei à Carla
se quiseres podemos ir ao **maquedonaldes***

*a da odemo u **kentaki**? upitao sam Carlu
ak oš, možemo otić u **mekić***

¹⁴ <http://www.priberam.pt/dlpo/perna>

¹⁵ <http://www.dicionarioinformal.com.br/tricha/>

Nesse caso temos os nomes de duas companhias estrangeiras *Mcdonalds* e *Kentucky Fried Chicken*. O autor escreve os nomes como se pronunciam o que é na maioria dos casos a característica da fala informal afastada das normas e regras.

Na tradução nós utilizámos a palavra informal *mekić* em vez de escrever por exemplo *mekdonalds* porque a palavra *mekić* é usada frequentemente na fala informal e consideramos que provoca muito mais efeito na língua croata. Do outro lado com a palavra *quentuqui* nós utilizámos o mesmo recurso que o autor porque consideramos que não existe outra maneira de tornar essa palavra informal na língua croata.

Na obra podemos também encontrar alguns tipos de neologismos como por exemplo a palavra *destaipado* que o autor usa como o antónimo da palavra *entaipado*, que significa *coberto de taipas* ou *emparedado*¹⁶, apesar do facto de a forma com o prefixo *des* não existir nos dicionários:

Com a ajuda do meu crédito já não voltámos às poucas montras que ainda restavam destaipadas.

O exemplo seguinte mostra a formação do neologismo usando o nome do produto famoso – pasta de dentes *Colgate*. O autor junta o elemento de formação *anti* que exprime a ideia de oposição com o hífen ao elemento seguinte que é o nome da pasta de dentes *Colgate* e assim ganha um adjetivo que na verdade significa *sujo, que não está limpo ou lavado*. Nós preservámos essa frase na forma original porque na língua croata tem o mesmo efeito como na língua portuguesa.

*No seu sorriso **anti-colgate**, o vizinho fez que me servisse.*

*Sa svojim **anti-colgate** osmijehom sused mi je pokazao da sam poslužen.*

O livro também contém os exemplos de expressões raramente usadas na língua portuguesa, o que foi confirmado pelo próprio autor. Um desses exemplos é a palavra *chalabiscar*:

---

¹⁶ <http://www.infopedia.pt/dicionarios/lingua-portuguesa/entaipado>

Quando o cansaço lhe batia, começava a procurar coisas para chalabiscar.

Kada bi ga umor oborio, počeo bi tražiti stvari da ubije vrijeme.

A palavra *chalabiscar* não pode ser encontrada em nenhum dicionário, mas também muitos falantes de Português não sabem o significado dessa palavra. O autor do livro explicou que a palavra significa *fazer coisas sem importância, estar entretido com tarefas pouco relevantes, algo que se faz porque dá prazer para passar o tempo*. Assim, nós decidimos usar a expressão fixa *ubiti vrijeme* que tem o mesmo significado e é estilisticamente marcada.

Por fim, temos de destacar que a palavra mais usada na obra é a palavra *vizinho/vizinha*. O autor usa essas palavras não só nos casos onde se trata dos vizinhos literalmente, das pessoas que moram perto das personagens principais, mas também como denominação para todas as outras pessoas com as quais eles entram em contacto, na rua, no bar ou no comboio.

Por isso quando se trata dos vizinhos no sentido literal, nós usámos a palavra croata no sentido literal *susjed* e quando se trata dos vizinhos no sentido figurado, nós na tradução usamos a palavra dialetal *sused* que na língua croata também pode ser usada como a denominação das pessoas com as quais entramos em contacto apesar do facto de não viverem perto de nós.

3.6. Análise estilística ao nível sintático

Ao nível sintático nós podemos observar da que maneira os recursos sintáticos, usados na obra, influenciaram a formação do texto, afastado da norma e estilisticamente marcado.

Nesta obra o recurso sintático mais frequente é a elipse que o autor usa nos diálogos. Temos de destacar que esse não é o único recurso sintático que o autor usa, mas definitivamente pode ser considerado como a principal marca do estilo do Ricardo Adolfo e por isso nós decidimos analisar esse recurso mais detalhadamente.

A elipse usada nos diálogos serve para mostrar a fala informal, da rua, a fala quotidiana. Também com o uso da elipse, o leitor é obrigado a descobrir as partes que não estão incluídas para poder compreender os diálogos.

<i>o qué cashas?, perguntou-me a Carla do quê? do qué cavia de ser? tás a falar da mala? não, da tua pequenez podia ser mais pequena lá isso podia escusas de tar a falar mal me mim tava a falar da mala, com rodinhas não acredito que custe muito custar não custa, mas se fosse mais leve, era melhor melhor pra quê? pra correr por exemplo pra qué caviás de querer correr com ela? quando estiveres atrasada pra apanhar avião, logo vê essa mala é de porão</i>	<i>šta misliš?, upitala me Carla o čem? a o čem bi moglo bit? govoriš o torbi? ne, o tvojoj malenkosti mogla je bit još manja e to je mogla ne treáš govorit loše o meni govorim o kuferu, s kotačićima ne mislim da košta puno ne košta, al da je malo lakši, bio bi bolji bolji za šta? za trčanje, na primjer zaš bi htio trčat s njim? kad budeš kasnila na avion, vidjet ćeš ovaj kufer je kao šupa</i>
---	---

<p><i>achas que podes ler o jornal mais tarde? nã quero o jornal, quero o vizinho pra quê? pra apanharmos boleia ele parece-me a pé melhor, se nã quiser dar boleia sequimo-lo mas que vizinho é cashas qué? um daqueles que moram no quarto ao pé das escadas esses sã chinos nã sã nada, sã índios isso é nos outros quartos seja onde for, se for de lá podemos ir com ele mesmo que seja eles nã te conhecem conhecem pois daonde? da casa de banho</i></p>	<p><i>misliš da moš čitat novine kasnije? ne želim novine, već susjeda zaš? da dobijemo mukte prijevoz čini mi se da je on pješice bolje, ako ne želi povest besplatno, pratit ćemo ga al koji susjed misliš da je to? jean od onih koji žive u sobi odmah do stuba oni su Kinezi nisu, Indijanci su oni su u drugim sobama ma di bilo, ako je otamo, možemo íć s njim čak i da jesu oni, ne poznaju te pa poznaju odakle? iz kupaone</i></p>
--	---

Podemos ver que o diálogo contém a elipse em quase todas as frases. Traduzindo os diálogos, nós decidimos que vamos usar a elipse quando funciona na língua croata e quando não funciona, vamos usar outros recursos como por exemplo as palavras informais para substituir as perdas em um posto com os ganhos em outro. Também podemos ver que o autor nos diálogos usa só as minúsculas sem as marcas do discurso direto e esse recurso nós decidimos também usar na língua croata.

4. Conclusão

A análise estilística e a tradução da obra *Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas* ofereceram-nos a imagem do estilo da escrita de Ricardo Adolfo. Nós conseguimos definir os recursos estilísticos mais usados que influenciaram a obra. Assim os recursos ao nível lexical são o uso das palavras do léxico informal, da gíria e ao nível sintático manifesta-se no uso da elipse. Todos são usados com o mesmo objetivo – o destacamento da fala da rua com a qual o autor queria descrever a vida dos emigrantes, mas também a formulação do efeito caricatural que aparece como o resultado da desorientação e da impossibilidade de compreender das personagens principais. O autor usa a linguagem banal para expressar a banalidade da situação na qual as personagens se encontram.

Quando se trata da tradução para a língua croata, nós decidimos usar tais recursos que funcionam na língua croata para preservar as características mais importantes do texto – a fala coloquial e o estilo informal. Por exemplo, o autor usa frequentemente um substantivo que é estilisticamente marcado e pertence ao vocabulário da gíria. Ocorre que na língua croata esse substantivo não é estilisticamente marcado e por isso nós tínhamos de incluir o adjetivo para reforçar o estilo informal. Também o autor usa muitas expressões idiomáticas que em alguns casos nós traduzimos também com expressões idiomáticas da língua croata e noutros casos nós decidimos escolher só o verbo ou o substantivo que pertence à fala coloquial e que até certo ponto pode ilustrar o estilo do autor.

Esse tipo da análise também nos ofereceu a possibilidade de interpretar o texto como o produto do autor que usa vários recursos estilísticos para fazer uma ligação com o leitor, para produzir o efeito do estranhamento e para transmitir a mensagem. Sem analisar em detalhes a própria mensagem nós conseguimos com a análise estilística ver a relação entre a mensagem e a língua, entre o autor e o leitor.

Finalmente podemos concluir que o estilo de Ricardo Adolfo é obviamente um estilo que pertence ao romance português contemporâneo e nesse estilo existe “uma nova narrativa portuguesa e uma escrita menos erudita, mais mundana, mais jornalística com o objetivo de fazer o romance de fácil leitura, internacional, cosmopolita para um público global e um leitor único, mundial.”¹⁷

---

¹⁷ Real, Miguel (2012) *Romance Português Contemporâneo 1950-2010*, Alfragide, Caminho

5. Bibliografia

1. Cancela, H.G. (2009) *Ricardo Adolfo, Depois de morrer aconteceram-me muitas coisas*, <http://contramundumcritica.blogspot.com/2009/11/ricardo-adolfo-depois-de-morrer.html>
2. Depois de emigrar aconteceram-me muitas coisas (2009), <http://www.objectiva.pt/depoisdemorrer/media/imprensaDocs/ipsilon.pdf>
3. Jakobson, R. (1960) *Closing Statement: Linguistics and Poetics*," in *Style in Language* (ed. Thomas Sebeok), Massachusetts, The M.I.T. Press
4. Komissarov, V.N. (1990) *Teorija perevoda (lingvističeskie aspekty)*, Moskva, Vysšaja škola
5. Lanović, Nina (2001) *Prijedlog lingvističko-stilističkog pristupa analizi književnog (pjesničkog) teksta*, Zagreb
6. Premur, Ksenija (1998) *Teorija prevođenja, Zagreb, Dubrava-Ladina TU*
7. Real, Miguel (2012) *Romance Português Contemporâneo 1950-2010*, Alfragide, Caminho